

Steunfiguren in de integrale jeugdhulp

Helene Cappelle, Nele Cox

1 Inleiding

Het jeugdbeleid van vandaag zet in op vermaatschappelijking en het versterken van de eigen krachten van de jongere en zijn omgeving (Vandeurzen, 2014). Hierbij wordt de inzet van niet-professionele netwerken van jongeren gezien als een hefboom (Vlaamse overheid, 2012). Naar aanleiding van het overlijden van Jordy in 2016, een jongen die het spoor bijster was geraakt nadat hij de minderjarige jeugdhulp had verlaten en stierf van ontbering, verzekerde toenmalige minister Vandeurzen het volgende: “De herwerking van de jeugdhulp, die volop aan de gang is, zal er finaal toe leiden dat geen enkele jongere de hulpverlening nog verlaat zonder een betekenisvolle ondersteuning of vertrouwensfiguur”. Hij riep op tot een actieve houding, weg van het idee dat alles door professionelen kan opgelost worden (Belga, 2016).

Ook in de literatuur is heel wat geschreven rond het belang van betrokkenheid van contextfiguren bij het opgroeien van kinderen/jongeren. Ondersteunende sociale relaties komen de gezondheid van de jongere ten goede en vormen een buffer tegen risicofactoren waardoor de jongere veerkrachtiger is. Bovendien wordt informele steun in de jeugdhulp naar voren geschoven in het kader van continuïteit gezien professionele steun meestal tijdelijk is. Samenwerking met het sociaal netwerk van de jongere kan leiden tot duurzamere oplossingen (Van Dam, 2018; Bowers et al., 2014; Schwartz, Rhodes, Spencer & Grossman, 2013, Van Dam, Heijmans & Stams, 2019).

Ondanks de aandacht voor contextfiguren in het jeugdbeleid en de literatuur, is het onduidelijk in hoeverre er in de jeugdhulp effectief met steunfiguren/vertrouwensfiguren aan de slag wordt gegaan alsook welke invulling hieraan wordt gegeven. Dit onderzoek tracht te begrijpen aan welke noden een steunfiguur tegemoet komt of kan komen, welke betekenis en visies er leven op steunfiguren bij hulpverleners, het beleid en jongeren zelf alsook welke plaats dit krijgt in het hulpverleningsproces. Verder wordt nagegaan hoe hulpverleners met het concept steunfiguur aan de slag gaan en welke struikelblokken ze hierbij tegenkomen.

2 Steunfiguren in de praktijk: een verkennend onderzoek

In dit project werd gekozen voor kwalitatief onderzoek onder de vorm van casestudies. Via kwalitatief onderzoek kon het concept steunfiguur diepgaand onderzocht worden. De nadruk lag op beleving en ervaringen van de verschillende betrokkenen. Het onderzoek duurde 6 maanden en vond (omwille van COVID) plaats van februari 2020 tot april 2020 en van september 2020 tot en met december 2020.

2.1 Selectie van participanten

Om casussen te selecteren werd een algemene oproep gedaan op de website van IROJ (Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp) West-Vlaanderen: <https://iroj.jeugdhulp.be/west-vlaanderen>.

Jeugdhulp omvat een veelheid aan activiteiten en professioneel betrokken actoren bij gezinnen en kinderen/jongeren (Walsch & Slettebo, 2017). Aanvankelijk werd vooropgesteld om 14 casussen te selecteren: twee casussen per sector in de jeugdhulp (CAW, CGZ, CLB, Opgroeien: K&G/Jongerenwelzijn, VAPH) aangevuld met 2 casussen uit de kinderpsychiatrie. Daarnaast stelden we variatie in leeftijd voorop.

Uiteindelijk werden via de internetoproep 9 casussen aangebracht. Niet alle sectoren waren hierbij vertegenwoordigd:

Jongere	Geslacht	Leeftijd	Aangemeld via (sector)	bevraagd		
				jongere	hulpverlener	beleid
1	Vrouw	13	Jongerenwelzijn	2x	1x	-
2	Vrouw	19	Jongerenwelzijn	1x	1x	1 p
3	Man	18	Jongerenwelzijn	2x	2x	1 p
4	Vrouw	16	VAPH	2x	3x	3 p
5	Vrouw	16	VAPH	2x	-	-
6	Man	15	VAPH	2x	3x	2 p
7	Man	18	GGZ	2x	1x	1 p
8	Vrouw	18	GGZ	-	2x	
9	Vrouw	20	GGZ	-	1x	

Gegeven de kleine steekproef zijn de resultaten niet representatief voor of generaliseerbaar naar andere contexten. Het onderzoek stelt ons wel in staat om visies op het concept steun(figuur) en manieren om hiermee aan de slag gegaan als hulpverlener/organisatie te omschrijven.

2.2 Onderzoeksopzet

In dit onderzoek werden 3 verschillende partijen bevraagd: de jongere, de hulpverlener en een beleidsactor binnen de organisatie die de casus aanbracht. Ook hier was onderweg wat uitval wegens het niet langer deelnemen aan het onderzoek.

- Met de jongere werden 2 face to face contacten gehouden, één aan het begin van de projectperiode en één op het einde. Tijdens deze interviews werd nagegaan wat jongeren begrijpen onder 'steun', op welke vlakken jongeren ondersteuningsnoden ervaren, welke mensen ze hiervoor aanspreken, hoe ze dit ervaren en wat de rol van hulpverlening hierin kan zijn.

Van de 9 doorgegeven casussen haakten er uiteindelijk 2 af (nr. 8 en 9 in bovenstaand schema) die niet konden bevraagd worden. Er werden startinterviews afgenomen bij 7 jongeren, bij de eindinterviews haakte één van de jongeren af en werden er dus 6 jongeren gehoord.

- Van de hulpverlener werd verwacht de zoektocht naar een steunfiguur te starten. Gedurende de projectperiode vonden 3 samenkomstmomenten plaats waarbij ze hun ervaringen konden delen met andere hulpverleners. Het initiële opzet van het onderzoek bestond erin om via de dagboekmethode het handelen, de successen en de pijnpunten van de hulpverlener in de zoektocht naar een steunfiguur vast te leggen en als onderwerp van dialoog te gebruiken in de

samenkomstmomenten. Omwille van de eerste lockdown werd hiervan afgeweken en zorgden de onderzoekers zelf voor de nodige input om de samenkomstmomenten invulling te geven. Zoals hierboven gesteld haakten 2 jongeren af voor het project, de hulpverleners van die casussen bleven evenwel betrokken bij de samenkomstmomenten. Verder haakten bij het tweede deel van de projectperiode (sep-december 2020) 3 hulpverleners af omdat hun casus werd doorgegeven aan een andere dienst.

- Er vonden 1 tot 3 interviews plaats met beleidsactoren (pedagogisch directeur en team/zorgcoördinatoren) binnen de organisatie die de casus doorverwees. Tijdens dit interview werd gepolst naar de perceptie, hindernissen en opportuniteiten met betrekking tot het concept steunfiguur alsook werd nagegaan hoe de organisatie hierin een rol speelt. Voor dit deel werden vijf van de zeven organisaties bereikt.

3 Steun vanuit de jongeren bekeken

3.1 De begrippen 'steun' en 'steunfiguur'

Wanneer de bevraagde jongeren expliciet gevraagd worden te omschrijven wat 'steun' voor hen betekent, leggen ze vooral de focus op 'er zijn', op emotionele ondersteuning en advies. Eén jongere met verstandelijke beperking kon zich bij het woord 'steun' niets voorstellen.

"Gewoon ja, dat je kan praten met iemand"

"Advies geven, gewoon er beetje zijn voor mij. Dat is voor mij steun. "

"Hulp wanneer je het moeilijk hebt."

"Voor mij is dat als belangrijke mensen uit je leven, bijvoorbeeld mijn vriend die is belangrijk voor mij, als die dan bijvoorbeeld helpt met keuzes maken en zijn mening durft zeggen."

"Steun. Daar moet ik over nadenken. Steun is wel een groot woord hé. 'Er zijn' vooral - maar ook, stel dat nu over iemand anders gaat. Stel dat ik nu iemand graag zie en die wil steun, ook al ben ik niet aan het praten met die persoon, dan denk ik nog aan die persoon. Dat is ook een beetje steun toch? Er zijn, maar dat is ook terwijl je er bent bij die persoon goeie raad geven. Zo geen raad geven waarvan ze eigenlijk meer stomme dingen doen dan wat anders. Of soms gewoon luisteren, dat kan ook al veel zijn. Vroeger als ik jonger was, ik ben nog altijd jong hoor pas op, maar als ik jonger was, ik vind dat heel jammer dat je niet zo vaak kan praten met mensen."

Hierop volgend zijn 'steunfiguren' voor jongeren dan ook vooral personen die de jongere vertrouwt, iemand die "er is" en met de jongere praat wanneer hij/zij het nodig heeft.

"Mensen dat er voor mij zijn. Mensen waarop dat ik kan rekenen. Dat als ik nood heb aan een babbel met iemand dat ik daarmee kan babbelen. Of als ik allez ja, gewoon in het algemeen, vooral dat babbelen."

"Dat er iemand is in een moeilijke periode waar dat je alles kunt tegen zeggen."

"Ik denk gewoon een persoon die jij vertrouwt die dan jou helpt met alles en jou steunt bijvoorbeeld als je bang bent voor iets."

“Mensen die je kan vertrouwen. Als je nu niemand hebt dat je kan vertrouwen ja dan heb je wel een probleem.”

Bij één jongere (13 jaar) riep het woord ‘steunfiguur’ weinig op. De jongere met verstandelijke beperking die zich bij ‘steun’ niets kon voorstellen, dacht bij de term ‘steunfiguur’ vooral aan ‘popjes’, verwijzend naar een gesprek met de betrokken hulpverlener waarin gebruik werd gemaakt van Duplo popjes om belangrijke mensen voor hem in kaart te brengen.

Het feit dat jongeren een steunfiguur zien als iemand waar ze vooral vertrouwen in hebben en die luistert als ze het nodig hebben, impliceert dat een steunfiguur los staat van een of andere rol. Het kan zowel iemand zijn binnen het persoonlijk netwerk als een professional.

3.2 Ondersteuningsnoden en aanwezig netwerk

In de interviews werd samen met de jongeren een netwerkcirkel opgesteld die alle personen bevat die de jongere vertrouwt en waarvan hij/zij aangeeft dat deze personen dicht bij hem of haar staan. Jongeren benoemden bij deze oefening heel wat mensen, dit ging van ouders tot grootouders, tante/nonkel, vrienden van in de voorziening, vrienden van op school, individuele begeleider(s) of andere hulpverleners. De netwerkcirkels die tijdens het interview werden opgesteld tellen minimum 6 personen en maximum 14. Sommige jongeren gaven aan verrast te zijn hoe hun cirkel doorheen het gesprek toch ingevuld geraakt, er zijn meer mensen dan op het eerste ogenblik ingeschat.

Vervolgens werden de jongeren gevraagd voor verschillende soorten ondersteuning aan te geven bij wie ze hiervoor terecht kunnen. ‘Ondersteuning’ werd hierbij geconcretiseerd op basis van de mogelijke ondersteuning door een steunfiguur zoals onderscheiden in de literatuur (Van Dam, Heijmans & Stams, 2019; Spencer, Tugenberg, Ocean, Schwartz & Rhodes, 2016; Van Dam & Verhulst, 2016; Van Dam, 2018):

- **Emotionele** ondersteuning, bijvoorbeeld: steeds beschikbaar zijn om te praten, luisteren, empathie tonen, de jongere motiveren, etc.
- **Praktische** ondersteuning, bijvoorbeeld: huiswerkbegeleiding, helpen zoeken naar een job, geld uitlenen, helpen bij het invullen van papieren, etc.
- Aanbieden van **vervoer**
- **Meegaan naar diensten**, bijvoorbeeld: dokter, OCMW, etc.
- **Het geven van advies en informatie**, bijvoorbeeld: mee nadenken over keuzes richting werk of school
- **Belangenbehartiger** zijn van de jongere ten aanzien van andere betrokkenen
- **Andere**. De jongere werd gevraagd of er op andere vlakken nog noden zijn waarbij niet werd stil gestaan.

In alle casussen kwamen vrienden aan bod in het gesprek. In één casus gaf de jongere aan dat vrienden niet in de cirkel van steun thuishoren gezien ze deze niet als ‘ondersteunend’ of ‘dicht bij haar’ ervaart. In de andere casussen wordt wel ten minste één vriend(in) binnen de steuncirkel geplaatst. Waar sommige vriend(inn)en er enkel zijn om plezier te maken samen, krijgen andere extra betekenis.

Bij twee derde van de jongeren die **vrienden** binnen hun steuncirkel plaatsen, bieden deze **emotionele steun**. Naargelang het topic waarover de jongere wil praten, kiest hij/zij soms een andere vriend(in) uit:

“[naam vriend 1] gaat dan vooral over schoolingen. Met [naam vriend 2] en [naam vriend 3] gaat het dan vooral als ik gevoelens heb voor iemand. Met [naam vriend 4] gaat het dan vooral over ja, gewoon ja, ook een beetje gevoelens, een beetje vrienden maken en zo’n dingen.”

“Bij [naam vriend 1] ga ik meestal voor alles over school en over ja hier thuis. Bij [naam vriend 2] ga ik alleen maar voor school eigenlijk. Bij tante over alles eigenlijk, bij mama ook over alles en bij [naam vriend 3] ja, over de school ook. En over mijn gevoel.”

Ook hebben de bevroegde jongeren regelmatig een vriend(in) in het netwerk die voor hen opkomt:

“Gelukkig als ik ruzie heb en ja, het gaat niet omdat ik echt zodanig boos ben, zegt ze van ‘kijk laat haar gerust want ze is echt boos aan het worden’. (...) [naam vriendin], zij zegt dat dan ook tegen vrienden dat ze mij gerust moeten laten.”

“Ik heb veel ruzie met papa. Ik en mijn papa komen echt niet overeen en ja, [naam vriend] komt dan op voor mij. Als hij zit te roepen tegen mij dan komt [naam vriend] op voor mij en ook op school, eigenlijk voor alles wel komt hij op.”

“Dat is echt een goeie vriendin van toen dat zij is toegekomen want anders werd ik gepest daar. (...) allé als ze aan mijn deur de hele tijd zaten te kloppen dan kwam zij erbij en dan mocht ik naar haar kamer en dan deden ze dat bij haar niet.”

Over de casussen heen zien we dat vrienden **minder** worden genoemd als het gaat om **praktische steun, het verkrijgen van informatie, vervoer of meegaan naar diensten**.

Wanneer wordt gekeken naar de cumulatie van ondersteuningsvormen door één persoon, zien we dat vrienden 1, 2 of uitzonderlijk 3 vormen van ondersteuning bieden. Dit met uitzondering van partnerrelaties waar de vriend(in) opvallend meer ondersteuningsvormen opneemt. Hiermee komt die laatste in de buurt van **familie en hulpverleners** waarbij het **ondersteuningspakket** over het algemeen een stuk **veelomvattender** is.

“Ze [hulpverlener] helpt mij ook praktisch om werk te zoeken en voor begeleid wonen is zij nu ook aan het kijken voor mij. Emotioneel doet zij ook voor mij (...) Uhm opkomen doet [naam hulpverlener] eigenlijk ook wel want als mijn vader hier is en zij is hier ook dan zegt papa soms dingen over mij die niet waar zijn en dan weet [naam hulpverlener] dat dat niet waar is. (...) en vervoer ja, ze heeft mij 1 keer gereden naar de brillenwinkel.”

In de bevroegde casussen vinden jongeren **emotionele steun** zowel bij familie als bij hulpverleners. Waar de ene jongere voornamelijk zaken vertelt aan familie en de hulpverleners maar rond specifieke zaken aanspreekt, is dat in andere casussen net andersom. Sommige jongeren zijn geremd om zaken aan hulpverleners te vertellen uit schrik dat hij/zij dit doorvertelt, andere jongeren geven dan weer aan dat ze bepaalde zaken niet vertellen aan familie uit vrees voor een overbetrokken reactie of omdat zij ook hun problemen hebben. Een hulpverlener hebben die luistert kan in dat laatste geval helpen. Bij één jongere is de familie (voorlopig) niet in beeld waardoor emotionele steun enkel ingevuld wordt door vrienden en begeleiding.

“Behalve [naam hulpverlener], ik kan wel klappen tegen hem maar allé ik heb al zodanig veel hulpverleners gehad in mijn leven dat ik eigenlijk meer geremd ben. (...) omdat hij te dicht bij mij staat, zeg ik dat niet. Tegen mama zou ik dat wel zeggen maar ja [naam hulpverlener] is gelijk ja, ze bespreken ons dus ja heb ik liever dat niet heel de wijk dat weet.”

“Omdat ik haar [mama] ja, als er iets is met mij maakt zij haar veel te veel zorgen. En ja, dan voelt zij haar ook slecht en ja.”

“Ik weet niet maar bij [naam hulpverlener] is het rustig praten en bij mijn tante ze zou wenen of ze zou heel meeleven.”

“Aan [naam hulpverlener 1] vraag ik dan bijvoorbeeld zo dingen over mijn geld en over het OCMW. En bij [naam hulpverlener 2] lucht ik, bij [naam hulpverlener 1] lucht ik ook wel mijn hart maar bij [naam hulpverlener 2] ook en met [naam zus] en papa praat ik gewoon over vanalles.”

Wat het **meegaan naar diensten** betreft, zien we dat familie regelmatig wordt geraadpleegd om mee te gaan naar bijvoorbeeld de dokter of tandarts. Wanneer het echter om een organisatie binnen het hulpverleningslandschap gaat, dan gaat eerder een hulpverlener mee omwille van de kennis en expertise hierin.

“Het is eigenlijk gewoon familiezaken. Bijvoorbeeld dokter enzo dat zijn eigenlijk meest familiezaken. En zo die andere dingen zijn eigenlijk gewoon ja. Mijn familie is daar ook wel van op de hoogte maar die andere mensen zijn daar meest van op de hoogte.”

Ook **informatie en advies en praktische ondersteuning** zijn zaken waarvoor jongeren vaak terecht gaan bij familie en/of hulpverleners.

“Die vier vrienden zijn meer op persoonlijk vlak. En de begeleiding is zowel op persoonlijk vlak als ook allé als ik iets moet weten over bepaalde dingen kan ik ook altijd naar de begeleiding gaan.”

“Die [hulpverlener] helpt wel af en toe zeggen wanneer ik nog een factuur moet betalen ofzo”

“Bijvoorbeeld nu moet ik 2 dagen stage doen en ze [mama] helpt mij met een kapsalon te zoeken. Ja allemaal van dat dingen, ze helpt regelen.”

Specifiek met betrekking tot de hulpverlening stellen we vast dat heel wat jongeren het erg waarderen als begeleiding **opkomt voor de jongere** of **het woord neemt** in het contact met anderen. Dit gebeurt vaak vanuit eigen initiatief, zonder dat de jongere hier expliciet moet naar vragen.

“Gelijk als ik ruzie heb op school dan stuurt ze een email naar school van ‘kijk er is iets gebeurd op school en [naam jongere] voelt zich daar en daardoor slecht’. En ja, dan doet ze wel moeite om mij beter te doen voelen.”

“[Naam vriendin] zou soms gewoon meegaan tot daar maar [naam hulpverlener] gaat echt ook mee praten enzo. Ja het is wel handig. (...) die praat een beetje. Bijvoorbeeld als er iets niet gaat. Ik kan dat ook zeggen hé maar allé hij komt gelijk beter uit zijn woorden.”

“Als ik dus ja naar de dokter moet en het gaat gelijk niet altijd super goed thuis en we hebben ruzie dan gaat zij uitleggen wat er is want dan heb ik ofwel durf ik het niet ofwel wil ik het niet zeggen. Maar dan zegt zij het wel.”

Twee jongeren maken hierbij de kanttekening dat het ook een valkuil kan zijn omdat hulpverleners dan soms iets te veel vertellen.

“Ja maar ze zegt gewoon heel mijn situatie en dan vind ik dat niet tof want dan praat ze maar weer en dan wil ik er tussen komen. En dan kom ik er gewoon tussen want ja ik vind dat niet zo, dat is niet zo beleefd, maar als ik niet wil dat iemand iets verteld over mij ja dan ga ik dat wel doen en ja dan stoppen ze erover ofwel praten ze erna verder en ja. (...) ik heb dat al veel gedaan. Zelfs als we hier zo thuis zitten en ik zeg iets in het Nederlands tegen haar dan gaat zij dat gaan zeggen tegen mijn mama en dan zeg ik ‘nee nee maar ik heb liever niet dat je het zegt’ en dan gaat ze het ook niet doen.”

“Soms vertelt ze wel dingen dat ik bijvoorbeeld nog moet vertellen aan mijn papa en vind ik dat niet tof.”

Het is regelmatig zo dat jongeren steunen op meerdere hulpverleners. Opvallend is dat bij jongeren waar er meerdere hulpverleners aanwezig zijn, **niet alle hulpverleners geassocieerd worden met emotionele steun**. Zo zijn er bijvoorbeeld ook hulpverleners die heel wat steun bieden (bv: praktische zaken, info en advies, meegaan naar diensten, etc.) maar waar de jongere niet terecht gaat voor emotionele steun. Dit lijkt bovendien niet samen te hangen met de frequentie van contact, zo is het bijvoorbeeld niet altijd zo dat de hulpverlener die de jongere het meest ziet ook de persoon is waar hij/zij emotionele ondersteuning kan vinden.

In 2 casussen staan er naast familie, vrienden en hulpverleners ook nog andere personen in de steuncirkel. Dit betreft een vroegere buurman en leerkrachten. Bij leerkrachten valt op dat het contact zeer sterk en betekenisvol kan zijn op het moment zelf, zowel op adviserend, praktisch, emotioneel als belangenbehartigend vlak, maar dat dit verwatert eens de jongere doorschuift van jaar of verandert van school. Daarnaast stellen we vast dat bepaalde rollen, zoals vervoer, niet worden toegeschreven aan de leerkracht net omwille van de beroepspositie.

“Zij weet ook heel veel van mij omdat vorig jaar was het echt een lastig jaar en heb ik door dat lastig jaar nu mijn derde jaar opnieuw moeten doen. En vorig jaar lag ik ook veel in het ziekenhuis en ja, zij weet dat en ze weet ook de thuissituatie. En ze was er ook altijd voor mij en helpt mij ook met dingen, beslissingen nemen, gelijk ja als ik zo een gesprek heb dan, meestal zie ik er tegenop en dan helpt ze mij wel van het gaat wel meevallen en ja, uiteindelijk ga ik dan wel.”

“Ja bij brieven, juffrouw [naam juf] vorig jaar altijd maar ik weet niet of dat nu nog. Allé, nu gaat dat niet meer want ik zit ook niet meer in haar school dus ja dat was vorig jaar.”

Tenslotte stellen we vast dat **hoe ouder** de jongeren, hoe meer ze aangeven voor bepaalde zaken **geen ondersteuning nodig** te hebben. Hierbij speelt niet enkel het gegeven dat ze dit alleen kunnen, maar ook het idee dat ze het alleen moeten kunnen op die leeftijd.

“Meestal heb ik iets van ik doe het het liefst van al alleen. Omdat dat nog altijd het beste is om alleen te doen. Af en toe zeggen ze ook ‘[naam jongere] moet ik u voeren’. Dan heb ik ook zoiets van dat mag wel maar ik doe het nog altijd liever alleen.”

“Ik moet nu dinsdag gaan naar de dokter en [naam hulpverlener], mijn begeleidster, zei ook van moet ik meegaan en ik zei ‘ja nee ik kan dat ook wel alleen’. (...) Ik woon alleen dus ik denk misschien als je alleen woont moet je je plan proberen te trekken zeker. Mijn papa zei dat altijd ‘als je 18 zijt moet je je plan leren trekken’. En eigenlijk kan je wel je plan trekken dus.”

Over de casussen heen is er geen enkele jongere die aangeeft op dit moment voor bepaalde noden niemand te hebben. Wel zijn er een aantal die aangeven dat voor bepaalde zaken **nog wat meer ondersteuning** fijn zou zijn. Dit gaat dan bijvoorbeeld over praktische zaken zoals hulp bij het verwerken van leerstof maar ook over het opkomen voor hem/haar in specifieke situaties. Zo geeft één jongere aan in sommige situaties iemand te missen die aan zijn/haar kant staat.

“Ik wou niet naar het internaat gaan en zij hebben toch gezegd dat ik toch ging gaan. En daardoor moest ik dus gaan. Dat was de reden dat ik echt boos op die persoon was omdat ik echt niet wou en ze het toch heeft gedaan. (...) ik vind dat ik het recht heb om daar keuze in te hebben want ik kan ook even goed weglopen van het internaat als ik dat wil omdat ik het daar

niet leuk vind. En ik heb ja, ik vind dat ik daar ook wel keuze moet in hebben om in een internaat te zitten of een instelling ofzo.”

Ook ervaren verschillende jongeren een gemis in vervoer. Het zou volgens hen wel fijn zou zijn mocht iemand hen eens meer kunnen rondvoeren, bijvoorbeeld in het geval van een staking bij het openbaar vervoer of gewoon in de vrije tijd naar een plek waar ze op dat moment willen zijn. Dit gemis wordt niet als ‘erg’ ervaren. De meeste jongeren maken meteen de kanttekening dat ze er uiteindelijk zelf wel geraken, ze hebben het ondertussen geleerd om alleen te doen.

“Gelijk als de bussen staken ofzo of ik moet naar de dokter, dan gaan ze mij wel voeren als er meerdere op dienst staan dan gaan ze wel voeren. Maar als ze helemaal alleen staan ja dan moet je zelf.”

“Vervoer, ja dat zou wel handig zijn moest ik een keer meer bijvoorbeeld kunnen gaan wandelen ofzo bijvoorbeeld in een bos, zukke dingen. Dat mis ik wel in mijn leven omdat ik woon hier in het stad, en vroeger woonde ik niet in het stad en dat mis ik wel zo’n dingen eigenlijk in mijn leven. (...) Vervoer is toch wel heel belangrijk ja, een mens heeft soms nood aan wat, snap je, bijvoorbeeld ge voelt u efkes niet goed, efkes een luchtje gaan scheppen met de auto. Dat zou wel chill zijn ja”

“Mijn vader is nogal beschermend en ik mag niet naar buiten, hij voert mij alleen naar school, allé naar het station voor naar school. (...) en als ik een keer vraag ‘wil je mij voeren’. Zoals vandaag ik had het gevraagd aan hem om mij te voeren naar Tielt naar het ziekenhuis en het mocht niet.”

“Wel soms in de ochtend heb ik gelijk niet zo heel veel zin om.. Ik moet 2 bussen pakken en daar heb ik dan geen zin in en dan vind ik het gelijk ook niet zo leuk dat het internaat ofzo me niet kan brengen. Dat gaan ze ook nooit doen.”

In het vervolginterview werden de jongeren ook gevraagd hoe ze **steun in de COVID periode** hebben ervaren. Op één na alle jongeren stellen dat dit voor hen op zich geen probleem was. Hierbij geven ze ofwel aan dat ze via digitale weg de nodige steun kregen en/of dat ze hen wel redden bijvoorbeeld omdat belangrijke personen bij hen verbleven tijdens de lockdown. Sommigen ervoeren zelfs meer steun dan anders:

“van het school kreeg ik ook redelijk veel steun. In de vorm van STUVO enzo en andere schoolkameraden die dan zo, allez, de klasgroep begon meer te communiceren met elkaar. Dat was ook wel tof. Meer dan ervoor, nu zijn er ook chatrooms met zo goed als heel de klasgroep in. Je hebt wel zo van als je eens niet bij de les kon zijn of je hebt het moeilijk met de les dan is er wel altijd iemand die uitleg kan geven.”

Desondanks waren alle jongeren toch blij met de versoepelingen en de mogelijkheid tot extra contacten.

Eén jongere, die tijdens de lockdown in de voorziening bleef, gaf aan dat het soms moeilijk was maar de begeleiding de nodige steun wel kon geven:

“Ik had soms een moeilijk moment dat ik gewoon naar huis wou. Dan zeiden ze van kijk ‘we weten dat je graag naar huis wil maar nu gaat dat even niet’, dan had ik wel een gesprek met hun.”

Bij de jongeren die niet in een voorziening verbleven tijdens de lockdown, belde de betrokken hulpverlener eens op om te horen hoe het ging. Hoewel jongeren dat wel appreciëren, geven ze tegelijk aan dat dat niet echt nodig was.

“ik had ook gelijk niet zoveel te vertellen omdat ik thuis was dusja.”

Jongeren merken op dat de tweede lockdown in november veel minder impact heeft gehad, zo zagen jongeren die ambulante begeleiding worden hulpverleners nog fysiek en verliep de regeling voor jongeren in een voorziening zoals voorheen.

3.3 Op zoek gaan naar steun: rol van de hulpverlener

In de interviews met de jongeren komt duidelijk naar voren dat **steunfiguren niet kunnen opgedrongen worden**. Jongeren kiezen zelf wie ze vertrouwen en wie niet of bij wie ze welke vorm van ondersteuning zoeken. Jongeren geven hierbij aan dat het van belang is dat hulpverleners **niet oordelen** over de mensen die zij als betekenisvol beschouwen.

“Of dat begeleiders nu zeggen van dat is geen goed persoon of kijk dat is een goed persoon, ik trek mij daar niet veel van aan. Ik moet dat zelf ondervinden en ik geef die zelf een plaats of niet.”

Het sturend optreden van hulpverleners omtrent bijvoorbeeld ‘slechte’ vrienden kan zelfs tot een omgekeerd effect leiden:

“ik had een beetje mijn visie op mijn goede vriendschappen en dat kwam niet altijd goed overeen met de visie van de begeleiding. Dat was dan een moment dat ik goed overeenkwam met de rest van de groep en ze waren dan een beetje bezorgd dat ik in het slechte gedrag van de rest van de groep ging meegaan. In het begin hebben ze mij gewoon laten doen en hebben ze gezegd van kijk ‘zou je niet een beetje proberen studeren enzo’ om mij een beetje uit de groep te trekken en daarna hebben ze gewoon beginnen zeggen van kijk ‘je moet gaan studeren’. Toen ben ik boos geworden op de begeleiders omdat ik een afspraak had met de begeleiders van het studeren. Ik moet, alleen, ik doe dat op mijn eigen tempo omdat mijn examens in december, alle in januari, goed waren. En toen gingen ze mij verplichten van te gaan studeren en ik kon daar niet goed tegen omdat ik mijn eigen tempo mocht studeren voor mijn examens. En toen was er een beetje een botsing tussen mij en de begeleiders en toen ben ik eigenlijk net meer naar de andere jongeren gegaan en ben ik eigenlijk net meer in dat slechte gedrag gevallen. En dat het eigenlijk een beetje een omgekeerd effect omdat ze er zijn tussen proberen te komen. (...) Waarschuwen kan wel, maar niet zeggen van kijk ‘je mag niet meer met die persoon omgaan’ of ‘je mag bepaalde dingen niet doen’ of ‘je moet iets anders gaan doen’.”

Met jongeren werd ook in gesprek gegaan omtrent de vraag hoe hulpverleners dan wél kunnen werken rond ‘steunfiguren’ of hun netwerk. Jongeren geven aan dat hulpverleners het gesprek kunnen openen over hun netwerk, raad en advies geven of zaken aanreiken als de jongere hierom vraagt. Cruciaal is om hierbij als hulpverlener te **luisteren naar de wil van de jongere** zelf en wat hij/zij rond het netwerk wil ondernemen en **niets te verplichten**.

“Ze mogen raad geven, adviezen geven, maar niet echt verplichten van ‘nu moet je nieuwe mensen zoeken’. Ik heb zoiets van als mensen mij verplichten om nieuwe mensen te leren kennen dan gaat dat moeilijker. Dat moet gewoon van zichzelf komen.”

Alle bevroegde jongeren geven aan dat ze hun noden het liefst ingevuld zien door iemand die al in het netwerk aanwezig is in plaats van een nieuw iemand te betrekken, vooral het opbouwen van **vertrouwen** blijkt bij dit laatste niet zo evident. Werken rond steunfiguren kan dus ook het werken aan vertrouwen in naasten impliceren.

“Nee want dat is dan iemand nieuws en dan moet ik heel het vertrouwen weer op ja, vertrouwen maken enal.”

“Ik heb dat [een vertrouwenspersoon] eigenlijk nooit gekozen want in het begin van de begeleiding kende ik niet echt iemand. Toen vroegen ze aan mij of ik een vertrouwenspersoon had. Ik heb gezegd van ‘ik ken zelf niemand van boven de 18 dat ik nu zou kunnen vertrouwen’. Uhm omdat ik helemaal opnieuw moest beginnen. Ze hadden zoiets van ja kijk ‘als je daar later voor wilt kijken, mag dat’. Daarna heb ik er eigenlijk niet veel aandacht meer aan besteed.(...) Ze vonden dat belangrijk dat ik dat had. Ik had dan zoiets van ja, op dat moment kende ik niemand en daarna had ik de nood er niet aan.”

“Ik heb maar een selectief aantal personen dat ik zie als steunfiguren en ik wil dat ook zo houden. Het is moeilijk voor mij om nog veel nieuwe mensen, allez, te hebben dat ik kan aanzien als steunfiguren. Ik heb nu de mensen dat ik vertrouw, dus dat is zo de personen dat ik wil blijven vertrouwen.”

De visie van de hulpverlening rond wat er moet gebeuren is aanvankelijk soms anders dan wat de jongere zelf denkt. Bijvoorbeeld: waar hulpverleners soms willen stimuleren tot het leggen van nieuwe contacten, geven twee jongeren aan tevreden te zijn met het huidige netwerk en deze contacten vooral te willen behouden.

“In het begin was het zelf zo dat ze wouden dat ik mijn netwerk een beetje uitbreidde. Dat is dan een beetje uitgebreid geweest. Vanaf dan heb ik ook gezegd van kijk, ik wil niet meer uitbreiden, ik wil gewoon mijn netwerk een beetje verstevigen zodat het eigenlijk een sterk netwerk is. Ze hebben dan ook gezegd dat dat een goed idee was.”

“Gelijk [naam vriendin], [naam hulpverlener], dat zijn allemaal.. mijn moeder, mijn broer, ik heb niemand om me heen dat ik denk ‘ik wil daar niet om heen zijn’, dat ik denk ‘dat is niet iemand voor ik’. Snap je wat ik bedoel? Vroeger kende ik iedereen, ik ging met iedereen optrekken. Maar nu dat zijn dingen.. Als dat niet uw type mensen zijn gaat dat niet helpen, dan ga je alleen maar in de problemen komen. Ik denk onbewust dat ze [hulpverlener] dat [contacten maken] wel stimuleert, omdat ik niet zoveel mensen zie en niet zoveel contact heb. Ik ben nu 19 jaar. In de jaren is dat zoveel veranderd. Ik denk wel dat een andere 19 jarige meer mensen rond hem heen zou hebben, maar of dat dat nu goeie mensen zijn dat weet ik niet. (...) Maar het is nu ook niet dat ik zo niemand om mij heen heb. Dat lijkt misschien weinig he maar voor mij is dat veel. Want ik weet dat die personen en ook mijn broer, mijn broer ik vertrouw hem met mijn leven en mijn mama ook, en zelfs [naam vriendin]. Als ik dat al kan zeggen, is dat al vree sterk. Dat zegt wel iets. Ge kunt nu 100 mensen om u heen hebben waar dat je eigenlijk minder zekerheid over hebt en dat maakt u wel onstabiel. En ik heb er misschien weinig maar ik ben wel stabiel met hen, dat is anders.”

Werken rond steunfiguren als hulpverlener kan dus ook werken aan het **behouden of versterken van het huidige netwerk** betekenen eerder dan nieuwe mensen te betrekken. Opvallend is dat de meeste jongeren aangeven dat er voor bijna elke vorm van ondersteuning wel iemand in het eigen netwerk aanwezig is waaraan ze dit kunnen vragen. Toch wordt de vraag soms niet gesteld aan de desbetreffende persoon om deze bijvoorbeeld geen extra zorgen te geven. Het **durven vragen** is een

topic dat bij verschillende jongeren wordt aangehaald als moeilijk punt en dus een mogelijke piste tot ondersteuning door de hulpverlener.

“Bijvoorbeeld ook ik was aan zee voor een opleiding. En ik had dan gebeld naar mijn zus omdat mijn zus iets grappigs op Facebook zette van ja dat ik nu een telefoon heb en dat ik niet bel. En ik zeg van ja ik ga eens bellen. En ze heeft dan ook verteld dat ze antidepressiva moet pakken en toen ik dat hoorde begon ik ook wel te wenen. En ja toen durfde ik mijn problemen al niet meer zeggen want ik wou eigenlijk bellen om te zeggen dat ik een beetje problemen heb enzo maar ja.. (...) Bijvoorbeeld aan mijn oudste zus zou ik dat wel nog tof vinden moest ik dat toch durven allé zeggen terwijl ik ook wel weet dat ze ook haar eigen problemen heeft.”

“Je weet nooit of die persoon dat wel echt wil [luisteren naar moeilijkheden].”

Verder geven jongeren aan het **verbindend werken** van de hulpverlener ten aanzien van belangrijke personen erg te waarderen. Verbindend werken kan bijvoorbeeld door als hulpverlener terloops eens te polsen naar hoe het zit met het netwerk, maar ook te bemiddelen in geval van ruzie.

“Zo van, ‘en hoe zit het nu tussen u en die persoon’ en ‘hoe komt het bijvoorbeeld dat er dat is gebeurd’. (...) Ja een stukje verbindend. Ze probeerde echt zo de link te leggen tussen alles.”

“Praten met papa en luisteren wat er gebeurt langs zijn verhaal en dan naar mijn verhaal. En dan samenzitten van hoe kunnen we dit oplossen.”

Daarnaast stellen jongeren dat zij **zelf** moeten kunnen **bepalen welk mandaat** de hulpverlener heeft om bepaalde personen in hun netwerk te contacteren of bepaalde zaken in het leven van de jongere te bespreken met personen uit hun netwerk.

“Mijn moeder is nu iemand die niet in de cirkel hoort [cirkel van belangrijke mensen voor de jongere] dus is het ook de bedoeling dat ze [hulpverlener] niet met mensen uit de cirkel praat maar in de cirkel. (...) Subiet doe je de jongere pijn door te praten met een persoon waarvan je niets weet wat er gebeurd is.”

“Ze vragen aan de jongere wat ze precies willen. En als ze een gesprek doen met ouders ofzo zeggen ze eerst van ‘wil je erbij zijn, wat mogen we zeggen, wat mogen we niet zeggen’ dus dat is wel goed.”

Opvallend is dat het mandaat dat jongeren de hulpverlener geven om rond netwerk te werken vaak groter is bij familie dan bij vrienden. Vrienden worden veeleer gezien als “privé”, iets waar hulpverleners weinig mee te zien hebben. Jongeren in een voorziening houden bijvoorbeeld vaak het leven in de voorziening apart van het leven op school.

“Over mijn familie zou ik dat niet erg vinden maar over mijn vrienden wel. Ook omdat dat beter kan helpen. Familie is gewoon minder erg en ook, ik heb niet zoveel problemen met mijn vrienden.”

“Vrienden mogen langskomen als ik dat vraag maar dat gebeurt heel weinig. Meestal omdat ik dat niet wil. Dan weten ze van ja, met welke jongeren ik hier allemaal zit. Meestal ga ik naar hun.”

In het werken rond netwerk is het volgens jongeren ook van belang dat hulpverleners **hun tempo volgen** en vooral niet te snel willen gaan. Alsook stelt één jongere dat het opbouwen van **wederzijdsheid** in de relatie van belang is en voorafgaat aan het delen van informatie.

“Ik zou aanraden om niet zo vlug te willen zijn. En gewoon rustig aan, niet direct vragen waarom en wat er gebeurd is enzo, gewoon rustig aan. En kijken hoe het kind zich er zelf over voelt, kijken wat zij wil en proberen zo de eerste paar weken elkaar te leren kennen en soms een keer iets persoonlijks vertellen dat ze dan vertrouwen kan geven. Ik denk dat zo het een win/win situatie is en dan gaat het vanzelf komen. (...) In het begin dat ik mijn andere hulpverlener had was het direct van, ze kwam over van ‘ja wat is er gebeurd’, dit en dat. Dat was niet echt vertrouwelijk of fijn voor mij. Ze wou direct veel weten terwijl ik nog niets wist van haar. Dat zo ja, niet vertrouwelijk.”

“Ze vroeg of ik er al klaar voor was. Maar ze ging mij niet pushen voor al contact op te nemen. En als ik gelijk niet durfde de eerste keer bellen ging zij samen met mij bellen maar ja ik heb het dan toch wel alleen gedaan.”

“Niet direct zo van kijk ‘zoek nieuwe vrienden’ enzo. Dan eerder zo zeggen van kijk ‘wat doe je van activiteiten’ en ‘misschien kan je die activiteiten doen’. Dat is een beetje heel ruim ermee omgaan, maar het is door die activiteiten dat ze die mensen gaan leren kennen en dan kan je zo langzaam zo beetje zo er dieper op ingaan. En ja, veel geduld hebben.”

Verschillende jongeren geven aan het wel fijn te vinden het rond hun netwerk te hebben. De meningen omtrent de **zwaarte van termen** zoals ‘steun’, ‘steunfiguur’, ‘context/netwerk’, etc. zijn verdeeld. De ene jongere geeft aan dat het beter is rond dergelijke begrippen heen te fietsen zodat het makkelijker bespreekbaar is en een harde confrontatie met het beperkte netwerk vermeden wordt. Andere jongeren hebben minder problemen om het over dergelijke begrippen te hebben of vinden zelfs dat de ‘zwaarte’ net het belang ervan aantoont.

“Dat is toch goed dat dat zwaar is. Soms moeten dingen zwaar klinken voor dat mensen er begrip voor hebben of proberen voor te hebben.”

“In het begin was het nog zo een beetje een shock van ‘alleen en nu gaan we werken aan uw netwerk’. Ik vond het persoonlijk wel dat het gemakkelijker zou geweest zijn als je zo eens sporadisch vraagt van ‘kijk en hoe zit het nu?’ en ‘wat is veranderd?’, ‘heb je nieuwe mensen leren kennen?’, maar zo niet echt zeggen van ‘kijk nu gaan we werken rond uw netwerk’. Gewoon eigenlijk zo vragen beginnen stellen en van daaruit. Allé dat de begeleiders dat dan kunnen noteren en dan zo een beetje. (...) het komt zachter aan en het is niet, alle, niet zo direct zo van we gaan aan uw netwerk werken, maar je bent er eigenlijk continu mee bezig, onbewust. En dan is het zo van ‘kijk, dat is het resultaat van alles wat je hebt gezegd, klopt dat?’ (...) dat was zo een beetje ja, zo opeens en zo van direct van we gaan eraan werken. Ik had niet veel tijd om een heel uitgebreid netwerk op te bouwen voor dat ik zag van dat is mijn netwerk. Het was eigenlijk ook demotiverend om te beseffen van kijk ik heb eigenlijk niet echt een netwerk.”

Gezien in alle casussen hulpverleners aanwezig zijn die heel wat zaken in handen nemen, werd in de jongereninterviews ook gepolst naar hoe de jongere de **ondersteuning** ziet **eens de begeleiding stopt**. Verschillende jongeren geven aan hier **nog niet** te hebben **over nagedacht**. De meeste denken dat het wel zal lukken, sommige zaken kunnen alleen opgelost worden, andere zaken zouden ze vragen aan personen die al binnen het netwerk aanwezig zijn. Eén jongere geeft aan dat zijn visie hierop anders is dan die van de begeleiding:

“Ja toen ik hier toekwam had ik eigenlijk alleen maar [naam vriend 1]. En dan na een tijdje is [naam vriend 2] daarbij gekomen en dan de begeleiding van [naam voorziening] is daar bij gekomen, dan is [naam vriend 3] daarbij gekomen, dan is [naam vriend 4] daar bijgekomen, dan heb ik terug met [naam vriend 5] beginnen praten na lange tijd, en dan na een tijd is [naam

vriend 6] daar ook bijgekomen. Maar in het begin was dat volledig niet zo. En ze hebben nog altijd een beetje schrik van als ik alleen ga wonen dat ik mijn vriendschappen niet echt goed ga kunnen onderhouden omdat ongeveer de helft ervan hier zit aan de kanten van leper en Kortrijk. (...) Ik denk niet dat van de ene dag op de andere dat elk en ieder van hun mij zouden laten vallen. En ik denk ook niet dat ik hen nog makkelijk ga kwijt geraken.”

Al maken sommigen ook de bedenking dat –als de begeleiding wegvalt - het misschien wel fijn zou zijn mocht er nog iemand anders zijn die wat ondersteuning of gewoon wat informeel gezelschap of daginvulling kan bieden.

“Stel dat ik hier weg ga en ja, de band naar mijn mama en papa is minder, want dat gebeurt soms, dat ik niet echt ja, of dat ik gewoon ruzie heb met mama en papa, dat ik dan niet echt iemand heb voor terecht te gaan.”

“Ja of een gaan drinken of ja zo’n dingen, gewoon zo’n beetje iemand om mij mee te amuseren ja.”

Bij twee jongeren werd de aanwezige **begeleiding** gedurende de projectperiode effectief **afgebouwd**. Eén van deze jongeren gaf aan dat dit voor hem als een totale **verrassing** kwam. Gezien hij deze hulpverlener beschouwt als een ‘steunfiguur’, iemand die hij vertrouwt en waarbij hij terecht kan voor emotionele ondersteuning wanneer nodig, kwam dit nieuws dan ook erg hard binnen:

“Ik had dat helemaal niet zien aankomen. En ja, ik was ook bang omdat er dan nieuwe dingen kwamen. Nieuwe mensen moeten ontmoeten in mijn leven. Ik heb al met veel mensen moeten praten, met heel veel, al sinds kindsaf hoor. Maar ja, ik moet weer dan misschien iemand anders zoeken en dat vond ik wel ambetant. Weer alles opnieuw vertellen, ja dat vind ik wel ambetant. (...) Ik deed alsof het goed ging maar eigenlijk ging het niet zo goed. Ben dan even in mijn bed gekropen erna, eens goed geslapen. Ik heb het gezegd tegen [naam vriendin], ik heb dan gepraat met haar erover en dan heb ik meer tot inzicht gekomen dankzij [naam vriendin]. Dat dat eigenlijk goed voor mij is iets nieuws.”

Beide jongeren stellen dat het van belang is om hulpverlening **geleidelijk** aan **af te bouwen**. Als hulpverlener nog even beschikbaar blijven is hierbij een grote steun.

“[naam hulpverlener] zegt ook dat als er iets is dat ik altijd mag sturen op Messenger. Uhm, gewoon ja, als je in leper bent dan mag je altijd binnenspringen. Of als je mij ziet in Kortrijk dan mag ik ook hallo gaan zeggen.”

“Ik krijg nu veel tijd om dat te verwerken dus nu ben ik er al meer oké mee. In het begin was ik helemaal in shock.”

Beide hebben het gevoel dat de hulpverlening hen loslaat omdat ze het vanaf nu wel zelf kunnen.

“Omdat sommige mensen meer hulp nodig hebben dan ik. Vroeger had ik dat misschien nodig maar nu niet meer.(...) Hoe ik daar nu op kijk is dat ik vree content ben want dat zegt ook veel over mij. Nu ben ik zodanig ver dat dat mij eigenlijk niet meer kan helpen, dat ik liever vooruitkijk. Omdat ik niet meer zoveel achteruitkijk. Ik ben veel stabielere sterker slimmer zelfzekerder. Ja ik heb dat niet meer zoveel nodig.”

Echter, dat wil niet zeggen dat ‘het zelf kunnen’ ook gemakkelijk is. Enerzijds zien beide dat ze zelf meer zaken uitzoeken of verwerken alsook **meer terecht** gaan bij mensen uit het **persoonlijke netwerk**.

“Ik stuur nu vaker naar gewoon naar vrienden van ‘he kijk, kunnen we eens babbelen ofzo?’”

Anderzijds zijn er hieromtrent ook enkele **bedenkingen**. De ene jongere geeft aan dat **hulp vragen**, ook al is de hulpverlener nog beschikbaar, nu **moeilijker** is voor hem omdat hij net het gevoel heeft het alleen te moeten kunnen. De andere jongere geeft aan wel in het **eigen netwerk** terecht te kunnen maar **niet voor alles**, door het wegvallen van een hulpverlener die voor hem een ‘steunfiguur’ was blijven bepaalde noden dus onbeantwoord:

“Ik moest normaal gezien naar CGG maar ze zeggen ja ‘bij wat moeten we u helpen?’. Zij hebben liever iets specifiek om aan te werken terwijl er niet meer, ik moet niet echt meer werken aan dingen. Nu is het meer vooruit dat ik wil en als er zo een keer een gesprek 1 keer per maand is, dat ik gewoon een keer mijn hart kan luchten van dat was ambetant en dat en dat. Maar dat gaat niet gebeuren. Maar ja ik vind het niet erg, ik kan dat ook alleen. (...) Wat ik ga doen, gewoon, bijvoorbeeld ik zou wel tegen [naam andere hulpverlener die blijft] klappen hoor. Maar [naam andere hulpverlener die blijft] is niet de juiste persoon daarvoor. [naam andere hulpverlener die blijft] is meer iemand om iets mee te doen. Dat kan vree goed zijn bij hem. Hem is vree zo van ‘kom we gaan een keer dat gaan doen’, ‘we gaan een keer gaan wandelen of we gaan een keer boodschappen gaan doen’. Dat is meer dingen die ik met [naam andere hulpverlener die blijft] doe maar praten was eigenlijk meer met [naam hulpverlener die wegvalt]. Dus ik zou niet weten wat ik nu zou moeten doen. Juist met mijn vriendin.. Mijn vriendin is vree slim, en ja met haar kan ik wel praten, met haar kan ik echt wel praten. Maar eigenlijk, het is ook niet dat ik alles vertel aan haar maar dat is ook niet nodig hé. Ze heeft ook haar eigen problemen. Maar ja ik regel het wel op mezelf.”

4 Steun vanuit de hulpverleners bekeken

4.1 Over ondersteuningsnoden van de jongere en aanwezig netwerk

Dat hulpverleners vaak **meerdere vormen van ondersteuning cumuleren**, wordt bevestigd door de hulpverleners zelf. Volgens hen verwachten mensen dat je als hulpverlener een stuk de zaken in handen neemt, wat vaak resulteert in veel vormen van steun.

“Voor mij zou het misschien ook handig zijn om hulpverlening meer overbodig te maken. Soms heb ik nu het gevoel dat ik gelijk de steunfiguur ben, en de contextbegeleider en de bemiddelaar voor herstelgesprekken als het verkeerd loopt en de individuele begeleidster van dat meisje. En dan denk ik hoh. En diegene die de doop regelt. Ik doe gelijk alles een beetje. En ik probeer echt heel regelmatig aan mensen door te geven, steunfiguren zijn er weinig maar aan andere professionals. Maar het stopt dan ‘het is geen gemakkelijk gezin, ja we voelen geen bereidheid bij mama, we gaan niet verder doen’. Hoh ik peis ‘jong’, zie dat als deel van de problematiek maar soit.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

De hulpverleners stellen vast dat het **vriendennetwerk** van hun jongeren vaak **wisselend** is. Waar de jongere de ene week bij de ene vriend steun kan vinden, kan dat de volgende week alweer anders zijn. Het onderhouden van vriendschappen is volgens hen vaak iets moeilijk.

“Hij is heel intelligent maar heeft geen makkelijk karakter waardoor ik merk dat vriendschappen iets heel moeilijks zijn bij hem. Hem ziet dat helemaal anders, hij denkt ik ben vree sociaal. En hij kan heel goed vriendschappen aangaan en mensen aanspreken dus op dat

vlak heel sociaal maar die vriendschappen dan behouden merk ik dat wat moeilijker is en ik kan dat wel opentrekken met hem maar niet heel diep in gaan.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

4.2 Op zoek gaan naar steun

Hulpverleners geven aan dat de **motivatie** om naar een steunfiguur te zoeken vooral **vanuit de begeleiding** komt. Zo kwam de aanmelding van de jongere voor dit project in alle casussen op initiatief van de hulpverlener zelf, vanuit een eigen bezorgdheid in de specifieke casus. De hulpverleners geven aan dat de zoektocht naar een steunfiguur vooral bedoeld is om de jongere te versterken en hij/zij onafhankelijker te laten functioneren van de professionele hulpverlening. De jongere moet bij iemand terecht kunnen wanneer de hulpverlening op zijn einde loopt.

“Dus ze is eigenlijk omringd door ons en door het CAW, maar we merken dat ze nu ook wel een beetje in het verkeerde milieu aan het terecht komen is dus we zouden graag iemand installeren die er ook langdurig kan zijn als wij eigenlijk een keer wegvallen. En we zouden eigenlijk ook graag hebben dat ze een beetje losgemaakt kan worden van de voorziening. Dat er iemand buiten de voorziening kan geïnstalleerd worden.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Wat als we wegvallen, we willen haar nu versterken zodanig dat ze een aantal vaardigheden aanleert en nu een bepaalde context of netwerk rond haar heeft zodanig dat je later niet in de problemen komt.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Het is dan ook vaak de hulpverlener die het werken rond netwerk naar voren schuift, veeleer dan er wordt vertrokken vanuit een aangevoelde nood of vraag vanuit de jongere. Dit komt overeen met de inzichten uit de jongerenbevraging waaruit blijkt dat de noden van de jongeren op dit moment wel door iemand uit het netwerk ingevuld worden, ze hebben vaak nog niet nagedacht over het stoppen van de hulpverlening en ervaren die nood aan extra steun dus ook niet meteen. Hulpverleners geven aan dat het vaak pas is als jongeren alleen gaan wonen dat het “niet alleen willen zijn” een issue wordt.

“Bij hem is het, er zijn heel veel personen in het leven maar het is niet dat hij het gevoel heeft van ‘ik heb een steunfiguur nodig’ of hij is daar ook nog niet bewust van, hij is ook nog maar 15. Maar we wilden daar dan toch een keer op inzoomen, zeker als de draagkracht van de ouders nog wat afneemt komt er misschien wel een bezorgdheid van hij is dan alleen maar 7 op 7 bij ons en niks anders.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Hoe meer jongeren in voorzieningen zitten hoe minder ze de nood hebben denk ik aan andere steunfiguren want wij zijn er altijd. En dan gaan ze zelf niet meer nadenken en dan merk ik wel heel vaak, als ze alleen gaan wonen dan komt het besef van ‘fuck ik heb niemand’. Echt heel veel, de telefoon staat bij ons soms niet stil. Van de CBAW-ers die alleen zijn gaan wonen van ons uit mag ik dat en dat? En hoe zit dat met dat? Terwijl er dan inderdaad op dat moment. Als je het vraagt, heb je er die heel weigerachtig zijn, ‘ik moet da niet invullen dat ecogram je hebt daar geen zaken mee’ en van die dingen. Maar dan komt het wel als ze alleen gaan wonen. Want anders, wij zijn er altijd hé. We gaan ook niet zeggen ‘nee dat gaan wij nu niet opnemen voor jou’. Ge kunt da niet zeggen hé. (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Gezien jongeren vaak niet zelf aangeven te willen werken rond hun netwerk, is dit iets die ook **niet bij iedere hulpverlener aan bod** komt.

“Maar ik moet zeggen dat idee van steunfiguren dat is zoiets, ik vind dat zeer interessant maar het is niet dat dat heel de tijd in mijn achterhoofd zit.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

4.3 Drempels in het werken rond steunfiguren

Alle betrokken hulpverleners zijn ervan overtuigd dat het werken rond steunfiguren voor de jongere **belangrijk** is. Desondanks beschikbare opleidingen en informatie geven ze aan dat het daadwerkelijk omzetten hiervan in de **praktijk niet evident** is.

“Ik voel me gefrustreerd in die zin, ik probeer al heel lang op zoek te gaan naar netwerkuitbreiding voor dit gezin. Ik zie het efkes iets ruimer dan dat meisje alleen. Dit lukt heel moeilijk. We hebben Lus, we hebben eigen krachtconferentie, we hebben heel veel eigen expertise van vorming die we volgen en dat lukt eigenlijk heel moeilijk. (...) Dus vanuit, omdat ik daar al zo lang kom en omdat ik merk in de praktijk dat het zo moeilijk is om die theorie om te zetten hé, zo frustrerend soms dat je denkt ochere die mensen. Ofwel doe ik dat heel verkeerd maar dat geloof ik eigenlijk niet. Maar je kan maar op zoek gaan en brieven schrijven en uitnodigen en een stukje duiden” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ja wij zijn eigenlijk in *naam voorziening* ook heel sterk bezig met de pijlers van Haim Omer en dus 1 van de pijlers van Haim Omer is steunnetwerk. En we zijn ook vree bezig met krachtgericht werken. We zijn in de organisatie een beetje ondergedompeld in inzetten op netwerken. In theorie kunnen we dat allemaal volgen en zijn we daar allemaal zeer sterk van overtuigd maar we merken in praktijk dat dat niet evident is. (...) Dus ja wij hebben ook een opleiding rond netwerkdiagrammen. Ge kunt wel netwerkdiagrammen maken en ge kunt vanalles opmaken maar dat ligt daar dan.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ik ben er helemaal mee akkoord dat we niet op zoek moeten gaan naar 1 vaste steunfiguur. Ik denk dat het van verschillende invalshoeken moet komen maar concreet, hoe begin je daaraan? Dat is een andere hé.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

In wat volgt, gaan we in op enkele bezorgdheden of struikelblokken die naar voren kwamen in de samenkomstmomenten met de hulpverleners.

4.3.1 De eigen visie op wat een steunfiguur is

Doorheen de gesprekken met de hulpverleners kwam naar voren dat velen een steunfiguur zien als een **langdurig engagement**.

Hulpverleners hebben hierbij ten eerste iemand voor ogen die er voor de jongere blijft zijn nadat ook de professionele hulpverlening stopt. De steunfiguur neemt een **engagement** op zich **van mens naar jongere**, niet vanuit een functie als professional. Dit is opmerkelijk gezien een steunfiguur in het opzicht van de jongeren los staat van een welbepaalde rol.

“Het zou wel goed zijn moest hij kunnen een steunfiguur hebben die los staat van de relatie, dat de mama voor een stukske ontlast, dat toch wel geen hulpverlening is zodanig dat.. Ik heb dat eigenlijk nog niet bevraagd aan zijn IB maar dat is vrij afgeschermd van dat is de hulpverlening en ook al zijn die mensen van goeie wil het is niet zo dat zij dag en nacht paraat staan hé.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Ten tweede gaan hulpverleners vanuit het idee van **continuïteit** eerder een steunfiguur zoeken in een **volwassen** persoon dan in vrienden waarmee er vaak meer vluchtige contacten zijn. Bovendien worden sommige vriendschappen door de hulpverlener als weinig constructief of ‘slecht’ beschouwd. Hoewel er ook in die contacten positieve elementen zitten, benoemen sommige hulpverleners dit niet als ‘steunfiguren’.

“Maar ik merk ook wel in de steunfiguren dat ik het idee had van oudere mensen te zoeken. Inderdaad zo die ervaren mensen, waar ze kunnen tegen leunen als er iets is, waar ze iets kunnen aan vragen, die voeren, die fysieke mogelijkheden hebben, die een beetje mentale mogelijkheden hebben. Maar eigenlijk ja merk ik nu wel met het gesprek ook dat we ze wat meer misschien op dezelfde lijn zo meer gaan zoeken. Wat zij dan zelf als figuur zien.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

“Hetgene ik hier al veel gehoord heb rond de tafel, is dat het mensen zijn waar dat er heel veel wisselende relaties zijn, wisselende contacten en die hartsvriendin gaat misschien twee weken de steunfiguur zijn en twee weken erachter is die steunfiguur weer weg hé. En ik denk dat dat dan niet de steunfiguur is dat ik in mijn gedachten heb, dat er toch iets meer continuïteit is.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ze gaf in het begin wel aan van ik heb wel vriendinnen op school maar dat is heel, ja, ze zit in die cyclus van de ouders van aantrekken en afstoten dus het minste dat er iets gebeurt met een vriendin is dat ‘ik moet je nooit niet meer zien’. Ze zit een beetje in datzelfde patroon vast dus het moet ook echt wel iemand zijn die dat ook wel ergens begrijpt of daar ook wel mee kan omgaan. Dus dat is een beetje waarom dat nu tot op heden niet lukt om dat te installeren, om zelfs ook maar gewoon een vriendenkring te hebben die langer dan 2 à 3 maanden meegaat bij wijze van spreken.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ik heb een aantal jongeren die vriendschappen kunnen sluiten maar dat zijn dan niet altijd de meest constructieve vriendschappen. Het zijn vaak ook heel kwetsbare jongeren en dan komen ze vaak samen maar het is dan eerder om ja, dan gebruiken ze drugs of alcohol. Dat zijn dan ook niet de vrienden dat ik als steunfiguur helemaal zou beschouwen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Het **ideaalbeeld** van de hulpverlener omtrent wie die steunfiguur dan wel moet zijn, kan soms haaks staan op wat de jongere denkt nodig te hebben:

“Van mij zei hij ‘maar ik heb dat eigenlijk niet nodig’. In mijn hoofd is dat dan zo de volwassen persoon, mijn mama bijvoorbeeld waar ik dan naartoe ga. ‘Eigenlijk heb ik dat niet nodig maar heb ik mijn vrienden nodig’. Die hebben nu niet dat engagement. Je gaat niet naar uw vrienden gaan ‘wil jij mijn steunfiguur zijn?’ maar hij kadert dat dan anders in. En op dat vlak heeft hij nu wel steunfiguren. Het is ook nog allemaal pril, hij is ook verandert van omgeving, van regio. Op dat vlak heeft hij er eigenlijk wel, in zijn noden en in zijn dingetjes. Niet hoe ik dat zie. Ik zei van ‘dat zie ik’ en dan zei hij maar dat heb ik eigenlijk niet nodig, gewoon vrienden waar ik kan binnenspringen of dat zij bij mij binnenspringen dat ik niet alleen ben. Onze perceptie van steunfiguren, of mijne toch, was helemaal anders als dat van die jongen dus ja. ” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Dat mijn idee van steunfiguren op mijn casus helemaal anders was dan de steunfiguren die hij nodig had. En dan merkte ik dat ik daar dan zo in mijn gesprekken zo vast zat van in mijn hoofd had hij nog een soort van papafiguur nodig waar dat hij naartoe kon gaan en dat die persoon hem ging meenemen op sleeptouw. En vanalles en praktische zaken en dit en dat. Het is wel een redelijk cleveren dus ik kan dat met hem wel opentrekken. Ik zeg eigenlijk is dat mijn visie. Maar dan weet ik niet is dat iets da gij ook wil of niet of wat wil je daar nu eigenlijk mee bereiken. En dan zei hij nee daar heb ik eigenlijk helemaal geen behoefte aan, ik wil gewoon niet alleen zijn. Ik wil als ik alleen ga wonen niet eenzaam zijn. Maar dat is nog altijd dat ik mij daar af en toe daarop moet terugschreeven van ‘nee hij heeft dat nodig en niet dat waar dat wat je als hulpverlener zo ingestampt geweest zijt van dat is nu steunfiguren’. En dat heeft het voor mij ook wel wat losser gemaakt.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

De eigen **waarden en normen** zorgen soms voor een zeer strenge blik op wie nu steunfiguur kan zijn en hoe ze dit dan moeten invullen. Volgende anekdote stelt dit pijnlijk duidelijk:

“En ik geef aan hoe ik het toch wel super tof vond hoe dat F., wekenlang meegegaan was met één van onze gasten naar de toneelrepetitie omdat ze met een groepje mochten meedoen in een gewoon toneelgezelschap. Er waren twee vrijwilligers die dat begeleid hadden en één iemand die eigenlijk op één van onze cliënten schouder aan schouder begeleiding had, dus eigenlijk naast hem liep bij wijze van spreken en ik vond dat schitterend. Zegt die begeleider-coach die toevallig ook aanspreekpunt is van dat team, zegt die begeleider-coach van die gast, ja en de avonden van het optreden kwam hij thuis met zijn zakken vol met snoep. Dan breekt uw klomp toch dat ze niet meer zien dan dat. Dat heb ik dan ook gezegd, dan heb ik gezegd van misschien moet je dat praktische loslaten. Toen was ze ook al weer helemaal gepikeerd die mevrouw. En eens zien naar wat er wel gerealiseerd is.” (Interview beleid)

Wanneer de eigen **waarden en normen** met betrekking tot de invulling van een steunfiguur worden **losgelaten** en de **steunfiguur** wordt gezien als gelijk wie die de jongere **vertrouwt en ondersteunt** bij zijn of haar noden, biedt dit mogelijkheden die vooraf misschien werden uitgesloten. Nieuwe mensen kunnen in het vizier komen.

“Bijvoorbeeld de namen die de jongere noemt van personen die errond staan, inderdaad vrienden en leraars dan denk ik al in mijn hoofd schrappen. Maar inderdaad dat opent wel het feit van als het een maat mag zijn, of misschien mag dat wel een keer meester ‘ik weet niet wie’ zijn dat ik aanspreek van ‘ga je hem een keer voeren naar kamp hij zou dat wel eens tof vinden?’. Maar goed zo ver heb ik nog niet gedacht want een meester is voor op school en is daar bezig en gaat dat buiten zijn uren verzeker wel niet doen maar wie weet als ik dat vraag eenmalig dat dat wel lukt.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“De mijne gamet vree graag. Iets waar ik te weinig stil bij sta want die gaan een hele tijd mee ook en die komen ook standaard op dat ecogram. Maar dan denk ik ja die wonen ook in Amerika dus het is geen optie om af te spreken. Maar dat ik er dan wel te weinig stil bij sta van misschien kan die ene wel dat emotionele, vangt zij dat misschien wel op maar dan weet ik het niet.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Echter, het loslaten van de eigen ideeën is **niet altijd evident** en vraagt een omslag in het denken en handelen. Het is jezelf als hulpverlener voortdurend eraan herinneren wat de jongere wil, aftoetsen en bevragen, en de controle loslaten.

“(…) Ik zit nog met mijn eigen kader waarbij ik soms moet recapituleren van ‘is dat wel wat dat hij ook ziet? Mijn eigen waarden en normen. Ik kom uit een normaal gezin, ik heb een goede opvoeding gehad. (...) maar dat is ook wie ik ben, wat mij gevormd heeft, ook mijn opleiding. En het is die verschillende stromingen. En dan zit je in die kadertjes. Ik merk bij mijzelf dat ik mij dan af en toe moet terug: ‘is dat eigenlijk wel wat ik ook wil voor die jongere? En is dat wat hij wil?’” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Door hier te zitten maakt dat mij ook weer meer bewust van soms willen we te veel installeren van hetgeen wij kennen en wat wij ervaren als goed van ‘ah dat gaat goed zijn voor die jongere, die jongere heeft dat nodig’ maar dan zijn we aan het invullen voor.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Je hebt dikwijls het gevoel dat je de grip op de situatie een beetje verliest. Doordat ze dan weer andere mensen leren kennen en weer andere foute keuzes maken. Maar aan de andere kant als je kijkt bij *naam jongere*, met haar mama is het ook altijd zo geweest hé. Dat is aantrekken en afstoten, mama heeft ook een enorme rugzak, heeft een enorm verleden, is zelf ook geplaatst geweest in onze voorziening zeer lang. En dat is eigenlijk constant gaan luisteren en aftoetsen bij *naam jongere* van wat doet da met u? Hoe kijk je daarnaar? En hoe zou je dat anders kunnen doen in de toekomst? En wat heb je nu nodig? En wie kan er jou daar nu bij helpen? Het is een gewrongen gevoel waar je mee worstelt als hulpverlener of begeleider.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Door het loslaten van de eigen ideeën rond wat een steunfiguur moet zijn, worden andere opvattingen binnengebracht in de begeleiding. Wanneer het idee van continuïteit bijvoorbeeld niet meer naar voren geschoven wordt, kan er even goed sprake zijn van **meerdere steunfiguren** in plaats van één vaste, langdurige relatie. Dit sluit aan bij het idee dat verschillende vormen van steun bij verschillende personen kunnen gevonden worden, wat uit de jongereninterviews ook blijkt zo te zijn. Waar de ene hulpverlener bijgevolg uitgaat van steunfiguren als een flexibel, veranderend concept, houdt de andere toch vast aan één persoon omdat dit voor de jongere voordeliger zou zijn.

“Ik vind het belangrijk dat er een continuïteit is omdat de gezinnen waarmee ik werk en het meisje dat ik in gedachten heb, mist een emotionele beschikbaarheid bij haar mama. In ‘normale’ gezinnen, wat is normaal natuurlijk, maar heb je wel heel lang steun van een vaste steunfiguur die met je meegroeit, die je leert kennen, die samen met jou leert uit eerdere moeilijkheden zo van ‘weet je nog je hebt dat al een keer meegemaakt’ en die samen op weg gaat met je. En dat zit in mijn hoofd, een steunfiguur die lang kan meegaan, ik denk dat dat niet evenwaardig is aan verschillende steunfiguren die ook zinvol zijn maar die continuïteit vind ik wel belangrijk, biedt volgens mij meer leermogelijkheden bij jezelf.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

(...) iedereen heeft mensen nodig, liefst een moeder of een vader die heel je leven of toch een heel stuk van je leven meedraait en backup is en iemand waarbij je kan afstemmen en doen. Maar ik denk dat voor veel van onze jongeren, dat ze dat in eerste instantie niet vinden bij hun ouder. Maar ook dat dat iets is dat voor hen niet haalbaar is of iets dat ze vanuit hun moeilijker omgaan in relaties en standvastige relaties opbouwen en ook de ervaring van ‘mijn moeder is er niet altijd, en bepaalde periodes wel en andere periodes niet’. Dat een steunfiguur inderdaad ook heel wisselend is of dat mensen die belangrijk zijn de ene week is het die persoon, de week erachter kan het –heel extreem-iemand anders zijn. En dat we dat ook niet mogen vergeten in onze zoektocht naar steunfiguren van ‘we willen hier nu iemand installeren die 20 jaar belangrijk gaat zijn’, dat dat verschillende mensen zijn en de ene periode meer die en dan die denk ik (...). Dat wisselt wel, het is 2 maand die, dan is het 3 maand iemand anders. En dan sta je daar ook wel eigenlijk een beetje op te kijken zonder te gaan veroordelen of te gaan zeggen van ‘let op want binnen 2 maanden gaat het misschien’...maar dat zijn de steunfiguren en ik denk dat we daar moeten ons stuk weg zetten en ruimte bieden.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

4.3.2 Het zoeken naar een steunfiguur als confronterend proces

Hulpverleners stellen dat werken rond steunfiguren hand in hand gaat met het erkennen dat de jongere momenteel niet de steun krijgt die hij/zij nodig heeft, en dit kan erg **confronterend** zijn.

Zo vertellen enkele hulpverleners dat verschillende jongeren die in een voorziening verblijven de hoop koesteren om na enige tijd terug naar huis te kunnen gaan. Wanneer blijkt dat dit zeer onwaarschijnlijk

is, doorgaan jongeren soms een soort van **rouwproces**. Er moet volgens de hulpverleners voldoende ruimte zijn om deze verlieservaring te bespreken vooraleer er kan gezocht worden naar andere steunfiguren.

“Een kind wil in zijn eigen nest hé en wil zijn mama als steunfiguur. En ik denk als je daar geen ruimte in laat in gesprekken van ‘amai hoe is dat eigenlijk voor jou’. En daarnaast ‘het idee van een steunfiguur wat doet dat met jou’. (...) Er zit daar wel een verlies op hé. Ik denk dat er daar heel veel ruimte moet voor zijn voor die rouwverwerking, bijna van ‘shit mijn ma kan eigenlijk niet voor mij zorgen’. Dat is ook de reden dat het bij *naam jongere* ook heel lang geduurd heeft. (...) Ze heeft 5 jaar in een pleeggezin gewoond. Weekends liepen goed, uitgebreid bezoek naar huis. En yasmina had het verlangen ‘ja ik ga terug naar huis’. De mooie wereld. Maar ja de mooie wereld, we zijn een jaar half verder, is zo schoon niet. En er zit daar heel wat verlies op, opnieuw. ‘het is toch niet gelukt’. En nu raken we tot die laag, we zijn daar nu nog maar hé deze week, van het is echt niet meer oké. We gaan niet doen alsof het oké is, het is niet oké; en ik wil eigenlijk met haar, dat is raar gezegd, tot die laag geraken dat ze verdriet heeft. En dat het niet is van ‘ah hallo Kathy, ja goed hoor thuis’. Ik zeg nee het is niet goed hé. Maar dat is van haar roze wolk dat ze aan het sukkelen is hé. En ik denk dat dat héél belangrijk is. en niet van we gaan hier een keer rap rap tussen pot en pint of tussen brandje en brandje, we gaan hier ook vlug een steunfiguur installeren dan is het probleem opgelost. Dat is een proces dat je moet aangaan.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Heel vorig jaar zijn we verloren in de zin van, op school is het mislopen, het is in de leefgroep heel vaak mislopen. We zaten toen al met het idee van er moet daar iemand komen. (...) Maar op dat moment was het ook niet het moment om dat te installeren want ze was er niet klaar voor. Ze zat ook nog inderdaad met dat idee van, ze was ook zo aangemeld van ze komt nu 7 op 7 door een crisis thuis, we gaan rap over kunnen gaan naar 5 op 7; de weekends naar huis, en heel rap, binnen het jaar of binnen 2 jaar gaat ze thuis weer wonen. Want het is aan 15 jaar pas begonnen bij ons. Maar dat je merkt na 6 maanden van nee dat is iemand dat we tot haar 18 gaan hebben of tot dat ze weggaat. het is nu pas dat ze daar klaar voor is. (...) het besef van. Haar kamer thuis is ook helemaal omgebouwd, er staat daar geen bed meer. Ze heeft dat gezien en dat heeft wel voor een klik gezorgd van oke, ik ga toch mijn eigen weg moeten zoeken. En wij die dat ook bevestigd hebben dan. (...). En daar moet je inderdaad wel veel energie insteken en tijd gewoon aan geven en je kan dan wel klappen, het is de derde keer dat we een netwerkkaart maken. Het was nu de eerste keer dat ze effectief zegt van oke doe maar, ik zie dat echt zitten, ik wil ervoor gaan. Met ook duidelijk te zeggen kijk mama en papa zijn er altijd in je leven, je gaat er altijd naartoe trekken en zij misschien ook naar jou maar weet als er ruzie is of discussie is of als ze plots zeggen van de deur is dicht, heb je iemand anders om op terug te vallen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Daarnaast merken de hulpverleners op dat jongeren, en dan vooral adolescenten, regelmatig aangeven **geen steun nodig** te hebben. Zoals uit de jongerenbevraging blijkt, geven jongeren dit soms aan vanuit het idee het nu wel alleen te moeten kunnen. Jongeren in de jeugdhulp worden vanaf de leeftijd van 16 getraind naar zelfstandigheid. Stap voor stap wordt de jongere ondersteund in het aanleren van de nodige vaardigheden die belangrijk zijn in functie van het latere zelfstandig wonen. Bij de jongeren kan het beeld leven dat hij/zij op 18 jaar in staat moet zijn om volledig op de eigen benen te staan. Het concept steunfiguren naar voren schuiven kan in dergelijke gevallen zeer bedreigend overkomen gezien dit impliceert dat de jongere het niet alleen kan. Het impliceert het onderkennen van de eigen kwetsbaarheid, in de literatuur ook wel de ‘threat to self’ genoemd (Raviv, Sills, Raviv & Wilansky, 2000). Er kan dus een **‘kloof’** zijn **tussen het ervaren van een tekort aan steun en de wil om anderen hierover aan te spreken**.

“Ik heb veel gasten in begeleiding tussen de 17 en de 20 bij wijze van spreken. Maar dat is net ook zo’n gevoelige periode om toe te geven dat je steun nodig hebt. Je hebt er soms die nog in hun puberteit zitten die zeggen van ‘steun? Ik heb dat niet nodig, ik kan dat eigenlijk wel zelf allemaal, wat is dat nu.’ Soms zit ik te kijken hoe dat ze met hun hoofd tegen de muur lopen omdat het niet anders gaat, omdat je merkt van als je het wil duidelijk maken het is gelijk of dat je hun eigen kwetsbaarheid in hun gezicht duwt. Het is een heel moeilijk evenwicht vind ik in werken rond steunfiguren maar impliciet zeg je daar bijna een stukje mee van ge kunt het niet alleen hé. Maar wie wel, wij ook niet.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

“Ja ik ben volwassen, ik ben groot dus ik moet nu al die problemen, ik kan dat wel zelf oplossen en dat gaat allemaal wel.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

“Ik ken ook weinig jongeren die zeggen van dju toch, ik heb nu niemand. Dat toegeven is zeggen van eigenlijk heb ik geen mensen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

“En dan merk ik wel als ik zeg ‘zou ik die nu als steunfiguur kunnen opschrijven in je steunnetwerk?’ dan benoem je al bijna van ja ge hebt wel steun nodig. Steun is dan nog een vriendelijk woord vind ik, het is niks van boven en onder. Steun is opzij, leunen hé. Zeker op die leeftijd vind ik. Zo van kleuters zeggen ze ook of de peuterpuberteit ‘ik kan dat al zelf’, ‘ik wil zelf mijn schoenen knopen’. Pubers hebben dat ook hé maar dan op hun niveau. Ik wil dat zelf doen, laat mij maar gerust. En dat is nog altijd een beetje zoeken en dat ligt gevoelig denk ik”. (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

In plaats van op die momenten zelf als hulpverlener te beweren dat de jongere wél extra steun kan gebruiken, geven verschillende hulpverleners aan de jongere **even los te laten** in de hoop dat een confrontatie met de realiteit stemt tot nadenken. Het gebeurt regelmatig dat de jongere na enige tijd terugkomt met nieuwe vragen.

Het is een beetje vanuit ondervinding, het durven loslaten. En dan te hopen dat ze wel terugkomen als het echt echt nodig is. alleen kan je dan maar hopen dat ze niet al met 20000 euro schulden zitten ofzo. Dat is het een beetje hé, dat is soms moeilijk, dat is eng hé dat loslaten. Wat gebeurt er dan? (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

4.3.3 Geen ruimte om aan steunfiguren te werken

Hulpverleners moeten vaak **brandjes blussen**. In de hectiek van de dag verschuiven langetermijndoelstellingen zoals het zoeken naar steunfiguren al snel naar de achtergrond.

“Maar momenteel nu, en dat is een beetje mijn frustratie, loopt het heel moeilijk, moet ik heel vaak brandjes blussen en kom ik daar moeilijk toe. Het is al een paar weken dat ik zeg ‘ah ja en ik moet weer een keer die mensen opbellen voor een nieuw moment vast te leggen’ maar dat is luxe, dat is iets dat je erbij neemt als ge ja... Allez, het is een beetje zwart wit gesteld hé, gisteren heb ik ook met dat meisje weer heel wat dingen in beeld gebracht, maar ik vind dat dat onderschat wordt. Steunfiguren erbij betrekken ik vind dat eigenlijk een fulltime job, een fulltime begeleiding om echt daarbij stil te staan van hoe gaan we het aanpakken. En niet zo van we gaan dat hier een keer efkes ook bij de begeleiding nemen hé. Want contextbegeleiding is heel ruim hé, ze heeft ook nog een broertje dat gaat over, regelen dat hij gedoopt wordt, dat gaat over facturen betalen, dat gaat over vakantiecamp zoeken in de paasvakantie, dat gaat over nu gisteren: gepest op school. Een herstelgesprek op school. Allez, dat is heel ruim en dan ga je aan de slag met de dingen van het

moment. En steunfiguren ja dat is iets dat daar zo zweeft. En nu en dan probeer je het te grijpen en zeg je van oké op lange termijn moeten we denken.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Nu zijn er zoveel ander dingen, ge zijt bezig aan het kijken voor school, ge zijt bezig met de ouders zelf en er zijn geen verplichte gesprekjes dus de tijd is rapper ingevuld met andere dingen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Bij mij is het vaak ook, het is in het kader van zelfstandig te gaan wonen. Dan heb je eerst de andere rompslomp dat je moet doen. En de boodschappen en dingen in de leefgroep bespreken en... ja, veel praktische dingen – als er een keer wat tijd over is, zo van we gaan een keer je netwerkdinges overlopen en wat is er veranderd en van die dingen. En soms ook niet. Dus het is bij mij inderdaad ook bijkomstig terwijl er wordt ook bij ons veel op ingezet, we krijgen vorming enal rond netwerkgericht werken. En het heeft ook een grote meerwaarde, ik geloof er ook echt in maar ja het is soms zodanig. Het wordt opgemaakt en dat blijft daar dan een beetje liggen van ah ja juist we gaan dat nog eens erbij pakken.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

4.3.4 Werken aan netwerkuitbreiding is moeilijk

De hulpverleners geven aan dat het regelmatig gebeurt dat er in de situaties voorhanden heel **weinig of geen netwerk** is waarop de jongere of het gezin kan steunen. In dergelijke gevallen dreigt het werken rond steun een harde confrontatie te worden.

“We waren met een 8-tal mensen die gingen komen en puntje bij paaltje waren er nog 2. Waarvan 1 collega van mij en dan 1 iemand ja die kon komen. Maar we hebben dat dan niet geannuleerd maar wel verzet omdat ik dacht ja allé, laat ons toch een klein beetje meer mensen rond tafel krijgen. En dat was zeer confronterend voor het gezin en dat vind ik moeilijk. Je wil het op poten zetten maar die mensen zijn al kwetsbaar hé en dan zeg je maar er gaan wel mensen zijn. En dan bleek dat eigenlijk niet en dan had mama verdriet van zie wel Kathy dat we helemaal alleen op de wereld zijn. En dan denk ik voilà, nu ga ik zwijgen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Ook kan het voorkomen dat er wel enkele personen in het netwerk aanwezig zijn, maar deze niet de ondersteuning kunnen bieden die volgens de hulpverlener vereist is.

“Dus ik geloof héél sterk als je met een gezin dan aan de slag gaat en op zoek gaat wat zijn netwerkfiguren voor jullie, dat het belangrijk is dat je hen volgt daarin. Echt zonder oordeel. Hun wereld is vaak ook omgeven door mensen die ook in de hulpverlening zitten, die ook onder de jeugdrechtbank staan, die ook een aantal opvoedingsvaardigheden missen, die ook wat draagkracht missen en dat zijn dan hun mensen. En dan zeggen ze nodig die mensen maar uit, en dan doe ik dat maar dan heb ik zo wel in het achterhoofd van ja, dat gaat ook niet de perfecte steunfiguur zijn want die mensen zitten zelf. Natuurlijk wat is een steunfiguur. Maar we mogen niet ons eigen idee daarover euh dus, ik besef dat.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Wanneer er weinig mensen rond de jongere zitten, ervaren hulpverleners soms de nood om **nieuwe potentiële steunfiguren** te gaan zoeken. Het werken aan netwerkuitbreiding is iets dat niet zo evident is, hulpverleners worstelen regelmatig met de vraag waar nieuwe ondersteunende personen te kunnen vinden. Vaak komt men bij netwerkuitbreiding snel terecht bij ondersteuning in de **professionele sfeer**.

“Ik ga u ene tip geven zegt hij: een vaderfiguur.’ En dat was het einde van vorige week dat hij zei van ‘ja ik ga u ene tip geven een vaderfiguur’. Dat heeft hij niet inderdaad. Ik weet dat dat inderdaad wel zijn impact heeft op hem maar ja, waar zoek je een vaderfiguur. Dan dacht ik van ja, ik weet

niet of dat zo'n goeie tip is dat je mij nu geeft want waar begin je aan.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ik had mijn stoute schoenen aangetrokken hier in de casus van dat meisje en de vraag gesteld aan de oude zorgcoördinator en klastitularis van het zesde leerjaar. Ze zit nu in een heel andere school, eerste middelbaar. Ik ga in proces met dat gezin gaan, met dat meisje. En ik had ook een beetje schroom, het was een beetje uit mijn comfortzone, om dat te gaan vragen. Zie dat ze van neen zeggen. Beide mensen waren eigenlijk zeer geraakt van ‘amai, ben ik zo belangrijk voor dat meisje’. De zorgcoördinator engageert zich en die lerares heeft een hele mooie mail gestuurd dat ze haar eigenlijk vree ambetant voelt maar dat ze de ruimte niet heeft en dan heel haar persoonlijke rugzak. (...) Maar echt vanuit het hart van ik ga [naam jongere] daar niet bij nemen. Ik geloof ook echt dat we meer kunnen inzetten op de maatschappij, zo weer wat warmer maken. Maar soms vind ik het wel nog vechten tegen de bierkaai.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Nu deze week gaat dat meisje naar een voorziening dus ik vertrouw erop dat er daar dan wel andere mensen zijn die zich ook rond dat stukje. Ik denk dat ze daar wel wat meer mensen rond haar gaat krijgen. En ze heeft dat ook echt nodig want ze geeft dat aan van ik moet alles alleen doen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Door school zijn wij wel interesses te weten gekomen. En hebben we zo eigenlijk kunnen contacten opstellen met een zorgboer en nu is dat eigenlijk zijn context. Hij hangt zodanig vast aan die persoon eigenlijk.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ja, ik denk dat het vaak inderdaad nog heel erg binnen het hulpverleningsnetwerk blijft dat je dingen probeert uit te breiden. Meer dan in het gewone maatschappelijke weefsel om het zo te zeggen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Werken aan het **natuurlijk netwerk** van de jongere is een stuk moeilijker. Vaak wordt getracht om op basis van de interesses de jongere te stimuleren in het aangaan van nieuwe contacten. Mogelijkheden voor ontmoeting in de vrije tijd die ter sprake kwamen zijn bijvoorbeeld sportclubs en de buddywerking vanuit school.

“Er is ook een of andere buddywerking vanuit de Howest dat ik ook een keer met hem wil proberen. Het is dan via school iemand die voor hem een buddy kan zijn, die ook toegepaste informatica doet en zo wel vanuit gemeenschappelijke interesses hem wat meepakt in Brugge enzo. Hoop ik. Hij laat het niet altijd toe.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Naast het stimuleren van nieuwe contacten in de vrijetijd, werken sommige voorzieningen ook met **‘steungezinnen’** of **‘onthaalgezinnen’**. Dit zijn gezinnen die buiten de hulpverlening staan en (een deel van de) zorg voor de jongere opnemen, bijvoorbeeld door de jongere in het weekend bij hen te laten overnachten. De bevraagde hulpverleners geven aan veeleer in te zetten op de aanwezige context, ook al loopt het moeilijk, dan een ‘alternatief’ te voorzien in de zin van onthaalgezinnen. Het werken met steun- of onthaalgezinnen berust vaak **op toeval** in plaats van er systematisch naar op zoek te gaan.

“We hadden zo een buurman als we in het vorige huis woonden, een overbuur die af en toe kwam vragen ‘mag hij komen helpen’? Eentje die bij ons heel graag in het groen stond. Maar als we verhuisd waren heeft hij blijven contact zoeken. Hij kwam een koffietje drinken speciaal voor die ene jongere eigenlijk, hij nam hem ook mee een keer naar thuis om nog een keer dat groen te doen. Dat is inderdaad een toevalligheid van ‘ah dat klikt we gaan daarop in’ maar

niet dat we dan altijd bij de burens gaan bellen, ik ga het zo zeggen, om het zelf te vragen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

“Ik denk wel dat we anders wel willen inzetten op de aanwezige context en dat we daar dan meer voorrang aan geven dan ‘Ah die context loopt daar eigenlijk niet zo goed. Ouders zijn er wel en komen naar besprekingen enzo maar thuis is dat heel onveilig’ bijvoorbeeld dus ge kunt niet in de weekends thuis gaan slapen bijvoorbeeld, ‘ah we gaan zoeken naar een onthaalgezin’. Wij zijn echt denk ik van de visie van we gaan inzetten en we gaan zorgen dat dat iets is wat dat goed loopt. Of willen daarop meer inzetten dan daar een ander gezin bij te betrekken want als de ouders dan nog te aanwezig zijn op de een of andere manier staan ze dat ook niet toe.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Wanneer er een ‘onthaalgezin’ aanwezig is, blijft het een moeilijke balansoefening tussen inzetten op de ouders of inzetten op het onthaalgezin. Het onderhouden van goede contacten met beide vraagt veel energie.

“Het is soms een moeilijke afweging en ook vind ik energiegewijs of intensiefgewijs vind ik dat ook vaak. Want soms zet je in op de ouders en ge ziet van ‘oei het is een moeilijke periode’, bijvoorbeeld alcoholmisbruik die weer wat moeilijker loopt waardoor je er bijvoorbeeld bij ons nu in een case dat ik denk beroep doet op tante nonkel die wel aanwezig zijn als steunfiguur, soms onthaalfiguur, in het weekend eens overnemen van de ouders. Als de ouders helemaal fout gaan zeg je we blijven daar een beetje op inzetten maar we proberen ook die tante en nonkel te ondersteunen want zij mogen ook de moed niet verliezen. Soms zit je energiegewijs met iets van waar doe ik het best mee verder, waar zet je het best op in. Of verlies je dan weer beetje de ene of andere, wat soms wel veel energie vraagt. Ik denk dat er hier heel veel cases zijn waar weinig of een zwakkere kwetsbare context is eigenlijk.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

4.3.5 De jongere begrijpt het niet of blokkeert

Hulpverleners stellen vast dat woorden als ‘steun’, ‘steunfiguur’ of ‘context’ op zich al weerstand kunnen oproepen bij jongeren waardoor hij/zij **blokkeert**. Soms is door de gesprekken heen, op een **informele manier**, polsen naar het sociaal netwerk de enige werkbare manier.

“Ook veel jongeren die ons eigenlijk echt geen mandaat geven om daar rond te werken. Die alles in hokjes steken en de leefgroep is de leefgroep. School is school. En school moet niet naar de leefgroep komen en vrienden moeten ook niet naar de leefgroep komen, ik ga wel gaan. Maar die zo verankerd zitten.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Gewoon het woord steunfiguur is voor haar iets van ‘maar ik heb dat niet nodig’, ‘ik heb mijn maten, ik heb alles, ik moet niks hebben’. Tot dat je dan begint verder te vragen maar ja wat doen die vrienden dan? Je moet het gelijk op een andere manier kunnen aanbrengen waardoor je er wel mee aan de slag kunt. Maar eigenlijk effectief moest ik morgen zeggen van kijk we gaan rond het project steunfiguren nu een halfuur samenzitten dan is ze weg. Hoe rapper dat ze buiten is hoe liever dan. Dat is gelijk iets die ja, te dicht komt van ik heb inderdaad wel hulp nodig maar ik heb geen hulp nodig. Maar ze geeft het dan wel onrechtstreeks aan dat ze wel hulp nodig heeft.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Waar de ene hulpverlener de term niet gebruikt omdat het te 'beladen' zou zijn, vermeld een andere hulpverlener het net wél omdat wordt opgemerkt dat de jongere sneller het belang ervan erkent en ermee aan de slag wil.

“Ik vond in die casus door echt het benoemen van we zoeken iemand die jou kan steunen, of meerdere mensen die jou kunnen steunen. Door dat te benoemen en niet te klappen over ‘maten’ of ‘iemand waarbij je terecht kan als je het moeilijk hebt’, door nu zo die beladen term te gebruiken, net wel werkt om echt in actie te schieten. En eens echt te denken van ik heb ‘maten’ en ‘maten’. (...) Door te benoemen van dat is een steunfiguur dat je iets mee hebt en je hebt uw maten dat je gewoon hebt omdat je ermee in klas zit, daardoor zijn er heel veel namen van de lijst gevallen of verder in de cirkel gekomen. Gewoon van met die 3 mensen zit ik in klas en heb ik een heel goeie band en de andere zitten aan de rand, dat zijn kennissen. Dat zijn mensen dat ik mee overeen kom maar ik niets aan heb. Dus ik vind het in dat verhaal wel heel positief. Maar het moet wel goed gekaderd zijn van dat is iemand waar je steun aan hebt en in het begin hadden we het eerder over een vertrouwenspersoon en ook echt in die functie en dat hebben we wel heel goed moeten kaderen van oké we zoeken iemand die jou kan steunen. Het kan gelijk wie zijn, jij kiest dat zelf.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Het ligt misschien bij mij dat ik daar een beetje te veel aarzeling rond heb. Het gaat eerder over die kwetsbaarheid denk ik, dat je die dan zo erg benoemt. (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Hulpverleners onderschrijven hierbij de stelling van de jongeren dat het belangrijk is om op het **tempo van de jongere** te werken.

“Momenteel doen we dat eigenlijk op haar tempo ook een beetje omdat ze zegt het wel niet expliciet maar ze zoekt wel mensen dat ze echt wel kan vertrouwen ” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Eén hulpverlener die werkt met jongeren met een beperking geeft aan dat jongeren de gebruikte termen soms ook gewoon **niet begrijpen**. Wanneer jongeren zich bij 'steun', 'steunfiguur', 'hulp', etc. weinig kunnen voorstellen, maakt dit het niet gemakkelijk om hierover te praten. In dergelijk geval is het zoeken naar tools of omgangsvormen om toch ingang te vinden.

“Het is soms heel abstract van ‘wie helpt er jou’ maar als je dan kan zeggen ‘wie brengt er jou vaak naar school of naar huis’ dan kon ik daar ook wel iets meer inzicht in krijgen. Anders bleven we nogal vaak bij de vrienden steken hé die belangrijk zijn in die jongeren hun wereld. Maar door dan die vertaling te maken merkte hij wel van ‘ja ja dien is belangrijk want die brengt mij wel altijd’. Of ‘ik vind dat leuk da gij met mij naar de tandarts gaat dus gij zijt ook wel belangrijk’. Kon hij iets zo concreter worden in die dingen. Anders bleef het zowat abstract, mama papa en mijn vrienden die zijn belangrijk. Maar zo een juf of iets van op school kwam dan heel weinig aan bod. Terwijl als je dan begint op die manier wat door te vragen en het visueler te maken dat je soms wat verder kon raken.” (Hulpverlenersbijeenkomst 3)

4.3.6 Mandaat van de ouders

Wanneer op zoek wordt gegaan naar een steunfiguur vormt het welzijn van de jongere steeds het uitgangspunt. Echter, werken rond steunfiguren is niet evident wanneer de ouders er negatief tegenover staan. Voornamelijk bij minderjarige kinderen zijn de hulpverleners van mening dat het **mandaat van de ouders** er moet zijn vooraleer rond het netwerk kan gewerkt worden. Dit mandaat is tweevoudig:

Ten eerste moeten de ouders toelaten dat hulpverlening inzet op het **werken met netwerken**. Hulpverleners geven aan dat er eerst vertrouwen moet opgebouwd worden tussen de hulpverlener en het gezin alsook het afstemmen van onderlinge verwachtingen vooraleer er over netwerk kan gesproken worden.

“In het begin dat wij dat deden, dat is een jaar of 4, 5 geleden als we begonnen met dat genogram thuis te leggen enal, hoe moeilijk dat was voor ouders. Of zij die zeiden ja maar ge mag dat daar doen hoor, maar van het mijne blijf je af, ik zeg niets. Ouders die de deur al toe deden voor je je papierke op tafel had omdat je dat woord gebruikt van we gaan een stamboom iets achtig maken. Dat was voor hen al heel confronterend van ‘ik ga niet over mijn ouders babbelen wi’. Dus weet je wel al van het komt van bovenaf. Maar nu merk je, als je na 5 jaar met dezelfde ouders aan de slag gaat, dan we echt al een voetje binnen hebben en nu wél een keer zouden kunnen zeggen van gaan we toch nog een keer die boom erbij pakken en herbeginnen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“De verwachtingen van de jongeren kan je soms nog keren maar de verwachtingen van ouders van wat is hulpverlening precies, heel veel mensen bij ons zijn wel bereid tot hulpverlening maar inderdaad oei we gaan niet over mijn thuissituatie gaan klappen. Want oké ik heb een heel verleden, ik heb mijn rugzakske mee van thuis en ik heb gebroken met mijn ouders. Oké, ge weet dat, maar ge moet daar niet verder in gaan zoeken. En mijn zoon of dochter moet daar al zeker niet mee in betrokken zijn want dat is voor haar niet van toepassing. En hulpverlening is: ze is 16 jaar, zorgt dat ze kan gaan werken ,dat ze een beetje verstand heeft in haar hoofd, dat ze een beetje leert in het leven staan zoals wij verwachten dat ze in het leven moet staan. Dat is de hulpverlening waarvan zij zeggen doe maar. En ge mag alles doen wat je wil als je dat maar bereikt. Maar zorg dat je niet daar komt.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Wij hebben een vorming gevolgd van vzw Lus: start to netwerk. En dan wordt de werking rond netwerk een keer op tafel gelegd. Wij gaan altijd standaard genogram, ecogram afnemen en dan nog eens een vriendenlijst van al diegene die in verblijf zitten. En dan hoor je die mensen zeggen van ja ‘dat is verplicht’, dat wordt daar gelegd, mensen moeten dat doen, maar je vergeet de stap van het mandaat. Je hebt geen mandaat om dat te doen op dat moment. En dan volg ik wat je zegt van neem daar je tijd voor. Je moet het krijgen hé. Het moet een meerwaarde zijn.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Een specifieke vorm van werken rond netwerken is het **zoeken naar een steunfiguur** voor de jongere. Ouders kunnen zich door de komst van een steunfiguur bedreigd voelen in hun ouderrol. De hulpverleners geven aan dat het belangrijk is ruimte te geven aan de bezorgdheden van de ouders en te bespreken welke vorm van ondersteuning de steunfiguur zal bieden.

“Dat is wel iets dat zij dan van denken van ‘oei dat is iemand die iets kan betekenen voor haar dus het zou kunnen zijn als ze mondiger wordt dat ze zich misschien zal afstoten.’ Dat is iets dat daar niet zo concreet wordt gelegd maar waar ze wel mee zitten, dat je wel hoort van. Dat ze zeggen van oeioei, wat betekent dat dan juist en wat wil dat zeggen, dat er iemand anders gaat beslissen over haar? Want ik blijf wel haar ouder. In die concrete casus is hulpverlening voor hen vang ze op, geef ze eten, zorgt dat ze naar school gaat, zorg dat ze manieren leert, zorgt dat ze kan gaan werken. Ik ben ouder dus ik ga alles beslissen. Ik moet alles vragen, heel expliciet vragen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ze zijn akkoord maar ik denk dat de vrees er wel zit van, dat gaat misschien een invloed hebben op het onze. En wij kunnen wel zeggen van dat is niet zo maar als zij dat voelen die vrees dat dat daar zit. Ze gaan dat moeten aanvaarden net zoals ze de hulpverlening een beetje moeten aanvaarden. Oké, dat is de grens van de hulpverlening, wij hebben dat moeten leren zien, zij hebben

moeten duidelijk aangegeven van dat is onze grens. Dat zij ook het gedacht hebben van een steunfiguur is oké met die grens ook.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Het is onze opdracht om met de ouders in gesprek te gaan wat zit er daar achter? Waarom ben je daar zo tegen? Ik vind weerstand zeer boeiend, ik heb niet liever, gezinnen met hele grote weerstand en dan denk ik ‘let’s go’. (...)Ik zeg dat ook van dat is de max dat jij aangeeft dat je niet akkoord bent en eigenlijk meneer ik heb ook 3 gasten ik zou dat misschien ook niet tof vinden dat er hier elke week iemand gezet is. Erkenning geven en dat lukt eigenlijk wel goed. Dus ik zou zeker aan de slag gaan met die weerstand, ik zou niet zeggen ‘nee voila over and out, dat kan niet, dat is geen steunfiguur’. Maar ik zou aan de slag gaan met de ouders van allé waar zit je mee in. ik ben overtuigd een weerstand dat komt ook vanuit een bezorgdheid. Herkaderen: waar maak jij je zorgen in?” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Vanuit onze kant dan van dan te zeggen dat is die persoon en die gaat voor dat en dat kijken, dat gaan we niet doen. ze weten dat we ermee bezig zijn en zij gaan ook aanvaarden van oké zolang dat niet in hun watertjes zwemt. Dat bestaat. Ik denk dat dat ook een onderdeel van hun doelstelling is van zorgt dat ze in het leven kan staan gelijk een volwassen persoon, dat dat dan ook daarbij hoort. Zolang dat het geen negatieve invloed heeft op hen en de samenstelling binnen hun gezin gaan we het mandaat daartoe wel krijgen maar ik denk bij een andere situatie dat je dan wel heel concreet als die ouders echt er op zitten dat je inderdaad wel meer gaat moeten doorgeven. Maar ik denk dat je als hulpverlener toch bepaalde dingen gaat moeten filteren en zeggen van oké we gaan het ergens wel moeten scheiden.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Naast het geven van mandaat om rond de context of het zoeken naar een steunfiguur voor de jongere te werken, is ook het specifiek **goedkeuren van een bepaalde steunfiguur** door de ouders van belang, vooral bij minderjarigen. Indien dit er niet is, dreigt het volgens de hulpverleners te mislukken doordat het kind loyaal is aan de ouders. Men merkt op dat bij minderjarige kinderen de relatie tussen steunfiguur en kind dan ook beïnvloed wordt door de relatie tussen de steunfiguur en de ouders.

“Bijvoorbeeld de 15 jarige die iemand noemt maar de ouders zeggen die tante moet je niet noemen want.. Dan is dat direct het gevoel van we zouden die beter uit de buurt houden want de ouders gaan niet akkoord zijn. Je moet eerst nog een beetje uw vertrouwen winnen bij de ouders dus kan je eigenlijk nog niets installeren tegen hun. En ik vind als ze ouder zijn en de jongere zelf al wat meer kan aanbrengen dat dan soms wat makkelijker werkt ook.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Als dat een jonger meisje is, is dat denk ik wel belangrijk dat ze het mandaat krijgt van de ouders anders is dat een vals.. Die steunfiguur gaat niet blijven duren als ze voelt van die ouders zijn daar echt tegen dan gaat ze terug in haar loyaliteit komen. Ik denk wel eens ze meerderjarig zijn dat je ze wel kunt sterken van jij hebt wel recht op iemand, iets meer los komen. Ik denk dat dat belangrijk is, dat is die verdoken loyaliteit.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ik vind de loyaliteit ook wel belangrijk. Als het ok is voor de ouders heb je eufkes iemand in het leven en dan gaat het goed. Maar de ouders vallen in ruzie en hup die jongen moet ook niet meer tegen die en die praten. En dat heb je ook heel vaak vind ik. In sommige gevallen proberen we toch het contact te behouden ook al is het miniem. Of zeggen van ‘wij laten wel een keer iets weten’. Maar als dat echt over een kind gaat die onder de 18 is die ouders hebben nog altijd een stukje de eindverantwoordelijkheid.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Het is bedreigend echt voor hen. Ik zei de dingen die jullie doen zijn oké hé maar er misschien wel af en toe een keer een moment waarop je zegt ik wil hier een stapje terugzetten en wie is er dan nog? Of als er een keer iets gebeurt als jullie lang ziek zijn of thuis en eigen zorg nodig hebben dan

begrijpen ze dat. Maar je moet het staven om uitleg te geven want zie dat je steunmensen aanbiedt die voor hen niet werken en ook ik had dan een terugkoppeling gedaan de eerste keer van wat hebben we gedaan en ik had zo'n beetje mensen genoemd en dat was direct van 'huh wat heeft hij daaraan'. Zo direct aanvallend naar hem toe van waarom kiest hij haar nu gelijk. Terwijl dat dan een naam was van de jongere zelf dus ik moet vree opletten van tussen ouder en jongere wat benoem ik wel en niet en wie hebben jullie dan blijkbaar niet graag." (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

"We hebben dat een keer gevraagd wie dat er eventueel een steunfiguur zou zijn. En de grootmoeder is genoemd geweest. Maar de grootmoeder heeft geen contact meer met de ouders, de ouders willen er niet meer van horen, komen er eigenlijk ook niet meer mee overeen. Ja, vanaf dat je eigenlijk de naam zegt krimpt mama in elkaar. Maar ze hebben wel de toestemming gegeven aan de jongere om wél contact op te nemen. Maar je zit dan zo met die tweestrijd van ik moet dit wel laten weten aan de ouders dat we ermee bezig zijn, tegelijkertijd is die jongere zelf heel bedeesd omdat ze 2 jaar door gewoon door het conflict met haar ouders en het conflict die daar gebeurd is van totaal geen contact meer, van vandaag op morgen. Dus zij zit zo volledig in de tweestrijd van ja ik wil het wel maar ga jij dat doen want... dus heb ik nu wel overeengekomen van ik wil een keer bellen naar die maar ik zeg ik moet wel weten of het goed is voor mama en papa. Omdat ik ook niks kan en mag doen achter de rug van de ouders. Omdat wij ook zo met die context werken, omdat het al zo broos is kan ik ook weer die ban verbroden en zit je zo..." (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

"Een keer dat ze dan 18 voorbij zijn heb ik zo iets van het is zijn beslissing, je kan het rapper weerleggen naar de ouders toe ook hé." (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

De ouders betrekken in het zoekproces rond steunfiguren is volgens de hulpverleners in het bijzonder relevant wanneer het een familielid betreft. Indien de steunfiguur een vriend of vriendin van de jongere is, is dat minder het geval.

"Ik denk als je het zoekt binnen de context of binnen het familiale netwerk dat het inderdaad wel naar loyaliteit toe belangrijk is dat je ergens het akkoord hebt van de ouders anders gaat dat ook niet werken. Dus ik versta wel dat je zegt van ik heb ergens wel getoetst bij de ouders want hij is 15 jaar. Ik vind dat eigenlijk nog iets anders is dan binnen de vriendenkring." (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

"Je gaat met ouders wel dat proces aan van tante is er ook voor de jongere. En wat doet dat met de ouders, waarin gaan jullie een evenwicht vinden. Om dat inderdaad de ouders ook kunnen zeggen 'niet met die tante wi want toen en dit en dat.' Dat je niet op verkeerde voet, dat je gewoon kunt zeggen tegen de ouders van die jongere, uw zoon wil dat, heeft een goeie band met tante en dat is oké en dat mag. Maar dat gaat niet in het gedrang komen van jullie, dan ga je daar samen in proces in. Maar ik zou het ook niet verbieden van 'ge moogt niet bellen want de ouders hebben ruzie', ik zou het hem ook niet verbieden van 'ge moogt niet van mama'. Maar ik denk wel dat je de ouders moet betrekken in dat proces omdat het familiaal is. Dat je het gewoon goed kunt laten verlopen anders gaat die jongere evengoed dan ook in conflicten geraken hé en ik weet niet of dat dan positief is voor zijn eigen van 'ik wil heel graag bellen naar tante maar als mama dat dan te weten komt gaat het weer ruzie zijn.'" (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

"Als de jongere zegt ik wil bellen naar tante, maar ja vint belt gij maar. Dat zou geen probleem zijn en of mama dat nu weet dat maakt mij allemaal niet. Maar als de ouders zeggen van hij mag op kamp maar het vervoer is een probleem en wij zeggen als voorziening we gaan toch proberen een oplossing te zoeken en ik bel naar tante Kristien en mama hoort dat van tante Kristien dat ze het vervoer moet doen, dat is iets anders. Op dat gebied zou ik de ouders wel inlichten en zeggen van ik

heb het gevraagd in het netwerk dat ik staan heb en tante Kristien kon en zij zou het doen bijvoorbeeld.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

In sommige gevallen gebeurt het dat ouders **weerstand** hebben tegenover een bepaalde steunfiguur die werd aangegeven of dat de ouders de mogelijkheid tot nieuwe potentiële steunfiguren (onbewust) uitsluiten. Hoe jonger de jongere, hoe meer mandaat de ouders hebben.

“Terwijl ik dan bijvoorbeeld wel een tante in mijn hoofd had, ik had dan eens gepolst bij de ouders van é tante terwijl mijn collega dat een tijdje begeleidde zegt van ze heeft daar al veel aan huis geweest en ze doet wel veel. Dus ik dacht ik heb hier al een streepje voor met die tante. Ik pols bij de ouders jah tante, ze heeft nogal veel gedaan, het enige dat ze voor komt is dat en dat. En dan zat ik daar al van oei tante schrappen. Dat is wel een vree moeilijken terwijl die jongen dat nu aangeeft.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ze nemen ook vaak dingen af. Ge zijt stout awel ge gaat niet meer gaan voetballen. Ja netwerk voetbal waar je een beetje vriendschappen of mensen opbouwt valt ook weer weg (...) Zij hebben heel veel mandaat nog om dingen wel of niet toe te laten. Wij denken dan bijvoorbeeld de woensdagnamiddag mag hij op school blijven voor hobbywerking en dan plots heeft hij wat gedaan en ‘hij moet niet meer naar de hobbywerking ook wi, het is gedaan, ik schrijf hem niet meer in’. Hups en dan denk je allé hij heeft daar een goeie band met die opvoeder misschien kan dat nog een keer iets worden om samen te zitten. En dan ga je dat automatisch omdat die ouders een stuk dat mandaat wegnemen van hem te laten gaan ook de rest een beetje stop zetten.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

4.4 Aanpak in het werken rond steunfiguren

Wat betreft de aanpak in het werken rond steunfiguren, stellen we vast dat de ene hulpverlener het eerder informeel aanpakt terwijl de andere veeleer formeel met behulp van specifieke **methoden**.

“Ik zie dat wel heel anders. De jongere heeft wel een aantal steunfiguren die niet langdurig zijn. Die wel langduriger zijn dan 1-2 weken of 2 maanden. Een jongere waarmee ze een hele goeie klik heeft in de leefgroep zelf, eigenlijk is hij ook steunfiguur. Ze komen soms in ruzie maar eigenlijk is dat ook wel een emotioneel klankbord een beetje naar elkaar. Ik vind het redelijk officieel hoe je dat doet. Een afspraak maken, een brief sturen. Daar is ook wat voor te zeggen maar ik denk van het zou iemand moeten zijn van oké dat meisje zit met die problemen, ze vindt jou wel belangrijk, heeft jou graag. Of allé, als ik het al zo zou doen. ik zie het ook als misschien moet jij dat eens zelf vragen. Dat meisje versterken van klapt er eens van en probeer eens af en toe zelf meer te bellen of alle weken een keer een berichtje van hoe is't? met mij gaat het goed of niet zo goed, heb je tijd om te babbelen? In plaats van weer officieel kan je dit en dat en dit betekenen. (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

Er bestaan verschillende **tools** om in kaart te brengen welke personen waardevol en ondersteunend zijn voor de jongere. De betrokken hulpverleners halen volgende instrumenten aan:

- Ecogram
- Genogram
- Netwerkkarta
- Tijdslijn
- Mindmap
- Huis van behandeling
- Duplo-poppen

- Contactbubbels nav corona: voor elke jongere werd de individuele bubbel van 5 besproken.

“Er was dan een blad die in ons bureau hing met de naam van de jongere en daaronder de lijstjes wie dat er allemaal in de bubbel hoorde. De bakker ging hij bijna ook nog voor zeker aan dat quota te geraken terwijl hij al heel wat meer had dan de andere. En mogen we dat ook allemaal aanhoren als begeleiders van ‘ik ben toch wel de sociaalste hé van de leefgroep’. Hij maakte daar ook wel zo een wedstrijdje van. Maar uiteindelijk heeft hij ze ook wel gezien. (...) Ik denk dat ook omdat die bubbels zodanig in de maatschappij een gespreksonderwerp waren dat het voor hem zelf een motivatie was om ze te vullen. ‘ah ik moet ze nu zien want ze zitten in mijn bubbel’ terwijl dat anders zo iets is van ‘ah ja, ik ga ze dan wel nog een keer zien’. Maar nu mogen we maar die dus ik ga er alles uithalen. Ik had de indruk dat hij bijna meer, frequenter, dat hij rapper de fiets pakte om naar een vriendin in Diksmuide was dat dan te gaan, zo’n dingen wel.” (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Waar sommige hulpverleners aangeven dat het in kaart brengen van het netwerk standaard moét gebeuren binnen de organisatie, wordt dit bij andere organisaties volledig overgelaten aan de hulpverlener zelf. Welke tool precies wordt ingezet hangt vaak af van jongere tot jongere.

“Bij ons is dat wel iets standaard een ecogram opstellen en daarin zie je dan wel al, staan er soms duizenden op en dan weet je ook al dat zit hier ook niet snor. Ook veel hulpverleners die terugkomen en dan worden ze daar wel met hun neus wat op geduwd of creëer je daar wel wat inzicht in bij hen. (...) Met een ander meisje ga ik proberen om een tijdlijn op te maken. Omdat zij heel vaak terugvalt over hoe zwaar haar leven is en wat ze al allemaal heeft meegemaakt, dat ook wat misbruikt. Maar dat ik weet dat dat iets is waarover ze graag gaat vertellen en ze onbewust ook veel gaat vertellen en dat ik wel zicht ga hebben op wie er al allemaal in haar leven geweest is en wie ik er wel misschien weer terug kan uithalen.” (Hulpverlenersbijeenkomst 1)

“Ik merk nu, zijn we ondertussen een aantal jaren verder, er komen nieuwe gastjes toe, dat dat eigenlijk niet standaard gebeurt. Dat dat nog niet genoeg in onze manier van aanpak zit eigenlijk om dat standaard te doen. En door met dat project bezig te zijn merkte ik wel dat dat zo weer wakker gemaakt wordt wat er allemaal was.(...) Ik mis dat zo wel een beetje, een bundel van wat is er allemaal, welke methodieken gebruik je op het werk, welke kan je gebruiken. Ook als nieuwe mensen toekomen weten zij niet wat is uw handeling daarrond als ik, wat doe je allemaal. Dat is zo’n beetje erin gegooit en iedereen doet het een beetje op zijn manier. Het is wel leuk als je zou een leidraad hebben met kijk de methodiek van die netwerkkaart of bijvoorbeeld ik zelf op het werk vaak met de Duplo’s. dat is eigenlijk ook een aangeleerde methodiek bij ons dat een aantal collega’s kennen maar ook een aantal niet. Dus op die manier allé ben ik nu wel een beetje terug in de mood om alles nog eens aan te pakken of ermee om te gaan” (Hulpverlenersbijeenkomst 3)

In welke mate er na het in kaart brengen van het netwerk verder mee aan de slag wordt gegaan, verschilt per hulpverlener. In sommige gevallen wordt een netwerkanalyse beperkt tot een vrijblijvende oefening, anderen grijpen regelmatig terug naar de oefening om de veranderingen te zien en hierbij stil te staan. Door bijvoorbeeld in een losse babbel geregeld te vragen naar de genoemde contextfiguren worden deze levendig gehouden of contacten gestimuleerd.

“Ecogram is al enkele jaren in onze checklist opgenomen maar om dat levend te houden. Ik denk dat dat is omdat ik dat zelf iets belangrijk vind om goeie vrienden te hebben of mensen

waarop je kan terugvallen dat ik dat misschien wat meer.. ik weet niet in hoeverre mijn collega's dat doen maar ik merk bij sommige dat dat wat verwaterd (...) Bij mij met die ene kon ik daar dan ook iedere week naar vragen. 'Ah en hoe is't nog met Lieselot?' En zo hou ik die persoon ook wel wat levendig. 'Ah en zou je niet keer afspreken met..' als we zo samen de weekplanning opmaken." (Hulpverlenersbijeenkomst 2)

Uit het bovenstaande is duidelijk dat netwerkversterkend werken niet enkel het toepassen van netwerkmethodieken is. Het 'aandacht hebben' voor het netwerk van de jongere, het levendig houden en stimuleren van contacten gaat ook samen met de visie en alertheid van de individuele hulpverlener. Dit kan onder andere gestimuleerd of ondersteund worden aan de hand van supervisies waarin gevraagd wordt naar het netwerk van de jongere.

"Het is wel te zien welke band je hebt met je collega's want je wordt wel on the spot gezet hé. Gij wordt eruit gepikt dus is het wel zo dat dat voor de begeleider coach waarover het gaat redelijk ingrijpend is en kan dat ook wel zwaar zijn. De jongere wordt eruit gepikt maar jouw begeleidingsstijl ook." (Hulpverlenersbijeenkomst 3)

5 Steun vanuit het beleid bekeken

Teruggrijpend naar wat hier in het begin van het rapport werd vermeld – "**een steunfiguur is voor de jongere degene wie hij/zij vertrouwt en die luistert wanneer dit nodig is.**" : Simpel, helder, klein maar groots. Misschien wel zo groots in zijn kleinheid dat het voor een 'professionele organisatie' moeilijk is om te vatten, om op in te zetten,... Alhoewel er doorheen de interviews zeer veel goodwill aanwezig is om netwerkversterkend te werken en steunfiguren te betrekken, merken we toch nog heel wat drempels waar organisaties op botsen of waar er verzaakt wordt aan het structureel verankeren ervan.

In wat volgt staan we eerst stil bij de invulling van de term 'steunfiguur' door de beleidsactoren, en dan voornamelijk hoe het beleid al dan niet een kader uittekent of kan uittekenen waardoor hulpverleners ondersteund worden in het oog hebben voor steunfiguren.

5.1 Steunfiguur: een begrip naast een veelheid van begrippen.

Er is de jongere. En dan is er de context... het netwerk... de professionals rond de jongeren... steunfiguren en vertrouwenspersonen. Er zijn dan ook nog onthaalgezinnen, pleegzorgers, vrijwilligers, buddies en buurtbewoners...

Wanneer we interviewen, is het al gauw duidelijk dat wanneer we vragen wie of wat een '**steunfiguur**' is, elke organisatie hier een **standaard antwoord** op heeft: heel ruim, mensen die ondersteunend kunnen zijn.

"Steunfiguren zie ik eigenlijk heel ruim, (pauze) en dan kan dat voor mij zelf gaan over de eigen contextfiguren als over mensen die daarnaast vanuit een hobby ondersteunend kunnen zijn naar een kind of een jongere toe. Dus ik weet niet of ik het zo ruim mag benaderen. Maar ik denk alle figuren die ondersteunend zijn naar de ontwikkeling van het kind of de jongeren, dat die hier in de voorziening als steunfiguren worden gezien." (interview beleid)

"Voor ons gaat het eigenlijk vooral over het betrekken van het netwerk, en dat is heel ruim: de voetbaltrainer, de ouders van het liefje, ..." (interview beleid)

“Wel we hebben eigenlijk drie grote pijlers binnen onze organisatie op visie vlak en dat is kwaliteit van leven, emotionele ontwikkeling en de derde pijler is contextgericht werken en die derde pijler sluit denk ik wel een beetje aan bij het thema steunfiguren. Want context begrijpen wij ook als het netwerk rond de cliënt en dat is in de eerste plaats ouders, broers, zussen maar dat kan ook gaan over vrienden, burens eigenlijk iedereen die belangrijk is voor de jongere. Dus in die zin zetten wij daar veel op in. Op dat netwerk ja in eerste plaats het netwerk in kaart brengen dat is eigenlijk een opdracht.” (interview beleid)

Echter, het ene gesprek verglijdt telkens opnieuw naar ‘werken met de ouders’, in het andere gesprek gaan we van steunfiguur heel snel over naar ‘vertrouwenspersoon en het betrekken van het ruimer netwerk’. **Het is opvallend dat het begrip ‘steunfiguur’ in geen enkel interview een centrale en ‘op zichzelf staande’ plek behoudt.** Hoe meer gesloten de organisatiecultuur is, hoe vaker steunfiguren automatisch vervangen wordt door ‘werken met de ouders’. Maar ook de organisaties die gekenmerkt worden door een meer open cultuur, hebben het moeilijk om de focus te houden op ‘steunfiguren’ als iets ‘geheelomvattends’, iets dat los staat van een duidelijk afgelijnd engagement, specifieke relatie of rolinvulling.

In alle interviews wordt er bijvoorbeeld een duidelijk **onderscheid** gemaakt tussen context, steunfiguren en vertrouwenspersonen enerzijds, en professioneel netwerk, buddies en vrijwilligers anderzijds. Waar de laatste drie termen voornamelijk gezien worden als ‘niet vanuit het eigen netwerk van de jongere en met een specifiek nut’, worden context, steunfiguren en vertrouwenspersonen ingevuld als ‘vanuit het eigen netwerk van de jongere, met de ouders op de centrale plaats’. Hetgeen waar hulpverleners zich ‘schuldig’ aan maken – namelijk de eigen visie op wat een steunfiguur is – zien we bij de beleidsactoren met andere woorden ook terug.

“Ik zie het eerder zo,... allé, ik zie het niet zo, maar zo wordt het in onze voorziening geïnstalleerd. Kijk, we hebben hier een aantal dingen waarvoor we je kunnen inzetten als vrijwilliger, oa ook nog een schoon voorbeeld, is de naaimama’s. We hebben de naaimama’s die speciale dingen maken (pakjes, bavetten,...) er wordt ingezet op deeltaken in de organisatie. Ik zie het niet direct gebeuren als betekenisgevend voor de jongere; eerder vanuit praktische ondersteuning” (Interview beleid)

“Ah ja nee de vrijwilligerswerking gaat niet zo ver dat dat naar een vertrouwenspersoon toe zou neigen het is echt meer op vandaag toch gericht op samen een activiteit doen los van de begeleider dan als extra dan of een vrijwilliger inschakelen in de werking bijvoorbeeld om te koken of iets te doen de woensdagnamiddag.” (Interview beleid)

“Een buddy, denk dat we dat... het verschil daarin is volgens mij dat een buddy. Dus wij werken met een poule van buddies die we proberen te zoeken, dus mensen die kunnen zich aanbieden als vrijwilliger van eh, ik zou, ik ben geïnteresseerd om bijvoorbeeld, ja moest het zijn dat je een vraag hebt van jongeren om eens samen naar een zwemclub te gaan, ik wil een terrasje doen, of ik wil eens allee, dus dat zijn externen die een vraag stellen en zich in een poule van buddies zich ter beschikking stellen, waarbij dat wij dan een jongere die ook, allee noden, een vraag stelt, noden heeft, dat we proberen een match te vinden op basis van iets concreets. (...) Als wij denken van dat mensen een meerwaarde kunnen betekenen voor iemand anders dat iedereen buddie kan worden. Ik denk dat het verschil met steunfiguren is dat je echt gaat kijken met de jongere van wie zit er al in uw netwerk, wie kan er misschien iets, of wie zat er vroeger in je netwerk. Dat je eerder dan vanuit de jongere het bestaande gaat verder verkennen en proberen.” (Interview beleid)

Een van de respondenten geeft aan dat net dit strakke onderscheid ervoor zorgt dat er **kansen gemist** worden. Een vrijwilliger kan evengoed een steunfiguur zijn, maar dit moet wel gezien worden door de hulpverleners en er moet in geïnvesteerd worden. Als vrijwilligers of buddies of leerkrachten niet het gevoel krijgen dat ze mandaat krijgen om méér te betekenen voor een jongere, zullen ze dit niet vanzelf gaan oppakken. Echter, hiervoor is het nodig de steunfiguur te benaderen zoals de jongeren aangeven: iemand waar ik steun voel en die ik vertrouw; En dat kan echt iedereen zijn. Een organisatie dient hier oog voor te hebben, contacten te soigneren en zowel kleine als grote engagementen mogelijk te maken.

“Voor mij zijn burens en vrijwilligers één pot nat en die kunnen voor iedereen belangrijk zijn, maar er is inderdaad zo iets van als je iemand aangebracht hebt dan lost het ... dan neemt die natuurlijk niet meer op dan dat die denkt dat die mag.” (Interview beleid)

“We hebben ook een chauffeur die regelmatig met gasten tot aan de jeugdrechter rijdt of andere verplaatsingen doet en die kan ook zo over gasten praten en dan denk ik: “Toeme, jij hebt helemaal geen ervaring met onze mensen en toch voel je ze wel heel goed aan. Het zijn die mensen die we moeten...kunnen... Maar als we hem alleen zien als ‘die vrijwilliger die rondrijdt met de gasten’, ja... dan gaat het niet komen hé” (Interview beleid)

5.2 Visie: Belang van een netwerk rond de jongere

De **reden om in te zetten op netwerk of steunfiguren** is tweërlei. Aan de ene kant benaderen ze het belang van netwerk op een **instrumentele manier**: het zichzelf overbodig maken, of een opening naar de jongere faciliteren. Aan de andere kant wordt er wel degelijk ook **vanuit een fundamenteel besef** vertrokken: het besef dat bij de jongere een context hoort – en dat het netwerk betrekken de jongere in zijn kracht kan zetten.

“Wij zijn ook maar 1 van de figuren in het leven van de jongeren. En eigenlijk moeten zij op hun 18de of als zij bij ons vertrekken ook wel verder. Dan is het heel waardevol voor jongeren om gewoon ook al zeker te weten van er staan hier wel mensen rond mij in mijn leven die ook wel wat meer vaste waarden zijn. En dat ze niet gewoon een voorbijganger zijn in mijn leven. Dus ik denk dat we het heel waardevol vinden om te kijken van kunnen we daar niet nog wat meer op inzetten omdat we inderdaad ook wel zien dat dat bij de meeste van onze jongeren niet zo evident is, het hebben van vaste figuren in hun leven”

“Het kan zorgen voor een goeie introductie te hebben van het hulpverlenersaanbod. Als bijvoorbeeld de voetbaltrainer waar de jongere vertrouwen in heeft de hulpverlener kan introduceren bij de jongere (“er zal iemand langskomen die echt gaat kunnen helpen”), dat werkt echt.”

“Context is voor ons zo ruim mogelijk. Wij proberen van in het begin iets te installeren zodat we onszelf overbodig maken. Als je dat voor ogen houdt, moet je van in het begin op zoek naar context. Dit kan heel ruim zijn, bv hulpverlening, maar niet alleen dat. Je gaat effectief op zoek naar mensen die binnen de context iets kunnen betekenen binnen dat gezin. Die kunnen helpen waar nodig.”

Alhoewel alle bevroegde actoren zich bewust zijn van het **belang van een netwerk rond de jongere**, is iedereen zoekende in het omgaan met en het versterken van dat netwerk. De ene organisatie zit daar al verder in dan de andere.

“Onze basisattitude zit goed: we werken op maat van de jongere, we luisteren zeer actief naar hen, maar met die steunfiguren, of die vrienden – de mensen die ze vertrouwen - ook al zien wij of de ouders dit als ‘foute vrienden’ - we doen daar niet echt actief iets mee. Wat de jongeren voor fundamenteel waar nemen, daar gaan wij in mee, maar het actief betrekken van die vrienden, dat doen we niet... Ook ‘niet-steunend’ in onze ogen, moeten we een plek durven geven, over vijf jaar zullen we hier wel een visie en antwoord op hebben.”

“We zijn bezig met een ‘PRIAC, een prioritair actieplan in het werken met vertrouwenspersoon en steunfiguren’, en dit als onderdeelje van een nog grotere PRIAC, namelijk het netwerk-ondersteunend en versterkend werken. Een andere onderdeel waar we mee bezig zijn daarbinnen is de buddywerking. De bedoeling is om inderdaad ook binnen de organisatie wat de begeleiding handvaten te geven van ja, hoe ga je daarmee aan de slag, wanneer kunnen we dat inzetten, hoe doen we dat dan,... (...) Maar ja, sowieso, het concrete, allee dat moet ik wel zeggen, zijn we sowieso ook wel zoekende want ook al hebben we er wel een idee van – eh - wat zijn de verschillen en waar leggen we dan wat andere accenten in.. om er dan effectief in de praktijk mensen te vinden en daarmee aan de slag te gaan, dat is wel nog een ander verhaal.”

In wat volgt duiden we een aantal mogelijke succesfactoren en drempels aan om vanuit de organisatie aan de slag te kunnen gaan met netwerkversterkend werken en het installeren van steunfiguren voor de jongere.

5.3 Omgaan met drempels

5.3.1 Mandaat

Alhoewel eenieder overtuigd is van het belang van steunfiguren voor de jongeren, en de rol van de hulpverlening hierin – lijkt de theorie moeilijk ingang te vinden in de praktijk. Een eerste drempel waar hulpverleners en ook beleid naar verwijzen, is het **mandaat van jongeren en ouders** om een steunfiguur toe te laten in het (hulpverlenings-)leven van de jongere. Bij jongere kinderen of jongeren met een beperking, worden de ouders als de voornaamste context beschouwd. Installeren van andere steunfiguren impliceert dus per definitie dat je de ouders mee moet krijgen in het verhaal. Hulpverleners maken zelf de inschatting of het ‘de moeite waard is’ om dit proces aan te gaan;

“Eigenlijk wordt dat wel redelijk ruim gehouden. Sowieso in het merendeel van de gevallen is het vooral wel ouders, maar dat is oke. Nu op zich, en dat is ook niet slecht dat, in het merendeel heb je inderdaad vooral ouders, maar oke, als dat lukt en werkt dan is dat goed. Maar als we zien dat het wat moeilijker loopt dan proberen we daar eigenlijk ook wel mandaat in te krijgen van ouders om hen ook de meerwaarde daarvan te doen inzien.” (Interview beleid)

Het beleid geeft aan dat niet elke hulpverlener hier even ver in gaat – of even sterk in is. Het vergt wel wat doorzetting om dit warm te houden, en de organisatie kan hier een ondersteunende rol spelen door duidelijke verwachtingen te schetsen, tools aan te reiken en coaching te voorzien waar nodig.

Er zijn ook wel nog veel jongeren die heel weinig steunfiguren hebben – vooral omdat ouders het moeilijk toelaten. Als er een nee komt van de ouders, dan is het moeilijk om te installeren. (...) We laten niet los, maar proberen en opnieuw proberen en herproberen... We proberen wel aanklampend te werken, maar als het een nee blijft bij de ouders, is dat echt moeilijk. We zijn vanuit het beleid nog zoekende om hierin extra tools te voorzien voor de hulpverleners.” (Interview beleid)

Bij iets oudere jongeren zijn het niet altijd de ouders die geen steunfiguur willen toelaten, maar botst de hulpverlener ook op het mandaat van de jongeren zelf. Hulpverlening geeft terecht aan dat je niet zomaar een steunfiguur rond de jongere kan installeren als deze daar niet open voor staat. Heel wat jongeren willen het hulpverleningstraject gescheiden houden van hun ruimere netwerk. Dit hoorden we ook al in de jongereninterviews. Het **maatwerk en het openhouden van de dialoog over steun en vertrouwen** is hier een belangrijke opdracht om steunfiguren warm te houden. Vanuit 1 organisatie wordt er sinds kort zeer duidelijk ingezet op dit **thema van bij aanvang** van de begeleiding. Dit zorgt voor een ander startverhaal waar het gemakkelijker wordt om met de jongere rond het netwerk aan de slag te gaan.

“We merken ook, we denken ook. Dat is nu natuurlijk, we staan nog niet ver genoeg om dat te bewijzen of te kunnen zeggen dat, dat helpt. Dat we veel meer van bij de start moeten dat netwerk betrekken. Maar dat het moeilijker is nu, bijvoorbeeld bij jongeren die hier al jaren zijn. Waar de focus nog niet zo lag van bij de start van we gaan direct kijken om dat netwerk errond te installeren of mee te betrekken. We merken dat het moeilijk is om dat nu nog te doen. We proberen dat wel en we denken dat dat meer slaagkansen heeft als dat kind van bij de intake, of van bij het eerste kennismakingsgesprek onmiddellijk niet alleen vragen van ‘wie ben jij?’ maar ook ‘wie zit er allemaal rond jou en wat kunnen die betekenen?’ En daar veel meer aandacht aan te geven. Het is nu ook niet dat wij zo ieder jaar 100 nieuwe begeleidingen starten waar we kunnen zeggen dat we dat al ten volle kunnen gebruiken.” (Interview Beleid)

Maar het blijft soms moeilijk en ook voor het beleid vaak een vraagteken hoe doorbraak te forceren.

“Goh, ik zeg nu niet dat ze er niks mee doen, ik zeg dat het vaak, allee, nu blijft hangen inderdaad. Je krijgt geen mandaat, er is geen ruimte om er iets verder van beweging in te krijgen, uhm en dan van daaruit zoekende. Ik denk dat op zich de begeleiders wel weten van het is belangrijk maar dat ze ook gewoon op die drempels stoten van ja oke, het is belangrijk, maar ik kan hier nu nog 30 keer uitleggen en proberen te zoeken, als de ouders zeggen neen, of als de jongeren zeggen neen, ja dan sta je daar ook wel. dus ik denk dat dat het gegeven is. ik denk dat iedereen, of ja zeker, ja nee, iedereen er eigenlijk wel van overtuigd is van het is belangrijk, maar dat we er concreet nog inderdaad die handvaten nog wat extra missen en waar dat we moeten op inzetten zodat het inderdaad niet daarbij blijft.” (Interview beleid)

5.3.2 De eigen visie op wat een steunfiguur is

Een tweede drempel die het moeilijk maakt om effectief aan de slag te gaan met steunfiguren, is de **discrepancie tussen ‘het ideaalbeeld van een steunfiguur’ en ‘de keuze van de jongere zelf’**. Zoals hoger reeds werd aangehaald kan iedereen in principe worden beschouwd als een steunfiguur – zolang de jongere hier steun en vertrouwen in stelt. Dit impliceert dat in het netwerk, en in de poule van ‘mogelijke steunfiguren’ ook mensen zitten die de hulpverlener eerder als een **‘negatieve invloed’** beschouwen, of dat jongere **elke week iemand anders** als ‘vriendin’ naar voren schuift. Voor de

hulpverlening is het een **evenwichtsoefening tussen het meenemen van de personen die voor de jongere een steunfiguur zijn, en het beschermen van de jongere tegen eventuele 'negatieve invloeden'**. Het is aan het beleid hier een duidelijke visie naar voor te brengen, en een ondersteunend kader aan te reiken. Uit de interviews blijkt dat hier een evolutie aan de gang is, maar dat iedereen zoekend is hoe dit te versterken.

“Het is zo dat wij een evolutie doormaakten. In die zin waar we vroeger daar op zich weinig mee deden, is het toch wel zo dat we de belangen ervan meer en meer herkennen. En ook proberen in te zetten. Dus waar we die “slechte vrienden” of de figuren die misschien in onze ogen eerder een negatieve invloed hebben op het kind en jongeren, dat we daar ook de invloed van meenemen. Dat we die ook wel als waardig zien, net omdat ze die invloed hebben. Of die nu positief of negatief is, zijn het wel belangrijke figuren om mee te nemen. Overal de contacten met figuren die voor ons en de cliënten een positieve invloed hebben, hoe we die kunnen versterken maar we gaan niet de andere langs de kant schuiven. We gaan ook die meenemen en kijken hoe we ook hen kunnen meenemen in het verhaal. Net omdat die weliswaar ook een invloed hebben.” (Interview beleid)

Jongeren die in een residentiële voorziening verblijven, creëren hun **netwerk binnen de voorziening**. Dit hoorden we ook al hoger bij de hulpverleners en de jongeren zelf. Dit echter, wordt niet altijd gezien als ‘het netwerk van de jongere’, en bijgevolg wordt hier niet altijd even veel aandacht aan besteed tijdens het verblijf en na het verblijf. Alhoewel jongeren altijd welkom blijven om op bezoek te komen, of om te bellen – wordt dit veelal gezien op organisatie-niveau eerder dan op individueel niveau.

“Respondent: Bijvoorbeeld, wij hebben een meisje die heel intern gericht, heel beperkt netwerk; ondernam weinig; nu zit ze in een andere voorziening – en ze komt op bezoek bij ons – voor haar zijn de jongeren in onze voorziening haar belangrijkste netwerk. Maar op dat moment hadden wij dat niet zo gezien. (...)

Onderzoeker: Bedoel je dan dat er meer oog moet zijn voor de relatie tussen de jongeren?

Respondent: Ja, ik denk dat wel. Dat is een meisje die zelf heel zelfstandig is, die komt ons zelf opzoeken. Ik weet dat er bepaalde opvoeders al gezegd hebben: ‘ja, S. was hier weer van’t weekend hé, allé, ze zit nu elders, ze moet nu daar blijven, ze moet in’t weekend niet meer naar hier komen.’ (...) Tja... soms zijn er van die heel strikte regeltjes, zoals bijvoorbeeld: niet samen op de kamer. Misschien moeten we kijken of dit op een andere manier kan. ... Misschien moeten we het niet te ver zoeken En vooral kijken hoe we het interne netwerk voldoende ruimte en groeikansen geven? Is het zoiets? Ja...” (Interview beleid)

5.3.3 Engagement van de steunfiguur

Het kan gebeuren dat een jongere iemand als steunfiguur naar voor schuift, of dat iemand zich komt aanbieden om meer te betekenen voor een jongere, maar dat het ook hier een voorzichtig zoeken is. Niet alle mensen willen **engagement** opnemen, niet alle jongeren kunnen het dichte contact aan, en soms loopt het ook gewoon mis – en betekent dit een teleurstelling voor beide partijen. Het is voor de hulpverlening een afwegen tussen de kansen die een nieuw contact/engagement biedt en de preventieve beslissingen maken om de jongere en het netwerk te beschermen.

“Onderzoeker: Expliceren jullie daar dan in? Want uiteindelijk zeg je zelf van ja, dat is iets dat we al konden voorzien? Wat is jullie rol dan als voorziening?”

Respondent: Van bij de start proberen reële verwachtingen te creëren bij die mensen. Wij hebben ook geprobeerd om de kwetsbaarheid van de jongere in kwestie te brengen, en wat dat het ook voor hen te weeg zal brengen in gezinscontext hé. We hebben daar verschillende gesprekken rond gedaan. Maar dan nog (lacht) is het niet oplosbaar hé. Maar je zou kunnen zeggen van, we gaan inderdaad veel strikter zijn in onze voor selectie en daar heel veel (stopt). Maar dan bouw je die drempels zo hoog.” (Interview beleid)

5.3.4 De mate waarin de jongere aangeeft wat h/zij wil

De **beperking** van de jongere (en diens netwerk) zorgt voor een reële drempel in het installeren van steunfiguren. Een steunfiguur is iemand die voor de jongere belangrijk is, maar niet elke jongere is verbaal of mentaal sterk genoeg om dit ook te kunnen verwoorden. Vooral in de interviews met respondenten die werken met jongeren met een beperking komt een gevoel van onmacht naar boven: “ze geven niet aan wie belangrijk is, en daar stopt het vaak”. Een van de respondenten geeft echter aan dat net dit de taak is van de professional: “wat onze jongeren zelf niet kunnen verwoorden, moeten wij doen voor hen, wij moeten de lijntjes trekken waar zij dat niet kunnen.” Voorbeelden van waar dit succesvol gebeurt, kwamen echter nergens naar voren.

“Ik vind het een heel terechte vraag, maar ne moeilijke om op te antwoorden. Ik denk dat we vanuit het decreet rechtspositie, als ge het van daaruit bekijkt zijn wij genoodzaakt om dit meer te doen, maar ik ben ervan overtuigd dat het te weinig gebeurt. Ik denk dat – ik weet dat - We steken ons te snel weg achter de beperkingen van de doelgroep, die het zelf niet kan aangeven. Onze doelgroep, het zijn kindjes die heel zwak zijn, die nauwelijks kunnen spreken, die zich moeilijk kunnen uitdrukken of hun wensen kenbaar maken. Als het gaat over eten, dan wel hé, maar als het gaat over wie is mijne vertrouwenspersoon, excuseer.. die snappen dat niet he. Wat niet wil zeggen dat we het niet moeten doen, dat zeg ik niet he. Maar het is moeilijk, we doen wel pogingen, we willen wel, maar vallen uiteindelijk toch terug op het feit van: hij kan er zelf niets over zeggen, dus we gaan het maar zo laten.” (interview beleid)

5.3.5 Tijd en ruimte

Veel aangehaald door de hulpverleners, maar ook door beleidsactoren: we willen veel, we zouden moeten en we verwachten... maar extra **tijd en ruimte** om specifiek in te zetten op dat netwerkversterkend werken, is er niet.

“Dit komt gewoon bij in het pakket van de hulpverlener. Er zullen geen extra middelen naartoe gaan.” (Interview beleid)

“Ik denk dat onze maatschappelijk werkers, dat is eigenlijk wat de rode draad voor het kind en ouders. Zij hebben elk 60 dossiertjes te beheren, ik weet niet of ze daar zo’n tijd voor hebben. Ze zijn meer bezig met verhoogde tegemoetkoming, sociale woning, OCMW,... Plus alle jeugdrechtbank dossiers die ze hebben. Ik denk dat ze daar hun korf mee vol hebben. Ik denk dat we eerder moeten gaan.. Ik denk dat we eerder moeten gaan naar een kleine vlek, zijnde de mobiele werking, laten uitdeinen in de leefgroepen zodat de opvoeders hierin mee kunnen bewegen. Om mee te kunnen in die beweging, zoiets. Dat denk ik eerder. De sociaal werkers hebben daar geen tijd voor.” (Interview beleid)

In residentiële voorzieningen blijft het draaiende houden van de leefgroepwerking prioritair.

“Awel dan op het moment dat het nodig is om meer in te zetten in verblijf, krijgt dit voorrang. Dat kan niet anders want dat moet je rondkrijgen hé.” (Interview beleid)

Ook blijft het een moeilijke evenwichtsoefening om steunfiguren binnen te laten in de leefgroepen.

“Wat soms moeilijk is, de ouders die hier binnenkomen – we zijn zeer open – maar de confrontatie voor de jongeren die weinig of geen bezoek krijgen – de jongeren leven in groep – en de jaloezie, het is pijnlijk. Dat zien we nu ook met de bezoekersruimte: enerzijds jammer dat ze niet meer in de leefgroep zelf kunnen komen, maar voor de jongeren met hechtingsstoornis, merken we dat het net rust brengt.” (Interview beleid)

De voorzieningen die ervoor kozen om individuele begeleiders aan jongeren te koppelen, geven aan meer ruimte te hebben om oog te hebben voor wat er speelt buiten de leefgroep bij de jongere, maar de ‘mobiele uren’ zijn héél snel ingevuld door praktische zaken (de jongere rondrijden, mee naar schoolbespreking gaan,...) en door werken met de ouders. Veel tijd om te besteden aan verbinding zoeken met een ruimer netwerk is er vaak niet.

Om toch ruimte te kunnen geven, helpt het dat een teamcoach of teamcoördinator nauw betrokken is bij de begeleidingen en de aandacht voor steunfiguren ‘waar nodig’ warm kan houden.

“Onderzoeker: ja, uhm, je vertelde daarnet van ja, ze moeten het er ook maar bijnemen. Dat dat ook heel veel tijd in beslag neemt. Hoe gaat de voorziening daar mee om, met die werkdruk van hulpverleners en zijn er manieren om daar tijd voor vrij te maken? Hoe zetten jullie als voorziening in op ja de ruimte geven aan hulpverleners om daar ook aan te werken?”

Respondent: ik denk dat op zich, uhm, het voordeel misschien is, dus alle, dus wij als zorgcoördinatoren volgen individuele dossiers mee op met de IB’s en de CB’s. Eigenlijk hebben wij dus redelijk veel ruimte binnen het dossier om zelf wat lijnen te bepalen. Als wij ervan overtuigd zijn van dat is nu echt de eerste stap waar we verder moeten op inzetten dan hebben we daar ook wel ruimte voor om dat te geven van oke, dan gaan we daar nu ten eerste ten volle op inzetten. Uhm dus dat is denk ik op zich wel een voordeel dat wij heel individueel aan de slag gaan binnen dossiers en eigenlijk gaan beoordelen van wat heeft dit gezin, deze jongere op dit moment nodig en waar kunnen we naartoe proberen te werken zodat dat wel lukt.” (Interview beleid)

Net zoals in de focusgroepen met de hulpverleners geven ook beleidsactoren aan dat tijd en ruimte een bepalende factor zijn in het niet-opnemen van het thema in de begeleiding tegenover de jongere, en in de coaching van de hulpverleners. Wanneer andere dingen spelen, verschuift het zoeken naar of installeren van steunfiguren snel naar de achtergrond. Werken aan de context staat dan misschien overal in de visie, maar staat daarom niet centraal wanneer er andere zaken als prioritair gezien worden.

“Ja inderdaad, dat je soms als contextbegeleider met heel veel goede moed naar het gezin stapt en je doet de deur open en je merkt van ja oei, dat zal vandaag het thema niet worden van het gesprek omdat er dan inderdaad andere crisissen of andere problemen of moeilijkheden zich voorgedaan hebben waarvan je eerst weer de brandjes moet gaan blussen en waardoor dat het dan opschuift eh. Op dat moment is er dan ook echt geen ruimte om dat thema aan te halen.” (Interview Beleid)

5.3.6 Rolverwarring

In de gesprekken met hulpverleners komen een aantal dilemma's naar boven rond het omgaan met hulpverleners als steunfiguur. Door de relatie die de hulpverlener met een jongere opbouwt, is de kans reëel dat deze zelf wordt ervaren als een steunfiguur voor de jongere. Zolang de jongere in de organisatie in begeleiding is, wordt dit niet als een probleem ervaren, en geven menig hulpverleners aan dat ze effectief een belangrijke persoon zijn voor de jongere.

“Onderzoeker: Heeft elke jongere dit, een steunfiguur?”

Respondent: Nee, niet elke jongere heeft dit

Onderzoeker: En is dat dan een taak voor jullie?”

Respondent: Ja, we doen dit al, in de vorm van professioneel netwerk. Een professional kan evengoed een steunfiguur zijn (bv de leerlingenbegeleider of de zorgboer). Maar we willen ook dat informeel netwerk gaan versterken. Ik heb soms het gevoel dat onze medewerkers deze rol op zich nemen, zeker in de care-projecten.” (Interview Beleid)

Binnen de meeste residentiële voorzieningen gelden wel afspraken hoe ver de hulpverleners mogen gaan in het meenemen van de jongere naar de eigen context. Zo getuigt een respondent dat het vroeger meer de gewoonte was om jongeren mee naar huis te nemen tijdens het weekend, maar dat ze hiervan af gestapt zijn omwille van de problemen dat dit kan creëren.

“Nee, vroeger gebeurde zelf vaker dat een begeleidster op de dienst kinderen meenam naar huis. Als je maar één of twee in een groep had en het was weekend, dat je naar huis ging en je nam ze mee (lacht) en je deed daar ook u ... Er is dan ook een tijd gekomen dat het zeer sterk afgeraden en afgegrensd werd. Om zo die rolverwarring wat te vermijden en vooral om geen valse verwachtingen te scheppen. Want dat merken we, dat het soms niet voor onze kinderen en ouders altijd gemakkelijk is (pauze), om dan ook die begeleider te zien met zijn gezin en zijn kinderen en de warmte te voelen. En daar ook een rol of een deel van willen zijn maar dan telkens weer afgegrensd worden en dat niet altijd makkelijk is” (Interview beleid)

“Ik heb zelf ook zo in een dilemma gezeten, dat meisje, ik heb een goeie band met het jongste zusje die pas weg is gegaan. Ze heeft een klik met onze hond. Waarom zou ik haar niet voor kerst vragen? Maar niet gedaan uit rationele overwegingen. Daar zit dat professionele... Is daar een visie over? Moest ik dat op team gebracht hebben, zouden we tot conclusie komen om dat niet te doen. C. [andere opvoeder] heeft dat ook gevraagd om steunfiguur te zijn voor een van onze jongeren, maar we konden dat niet maken tov andere jongeren die dit niet zouden begrijpen.” (Interview beleid)

Op het moment dat de jongere verandert van begeleiding/organisatie, geven hulpverleners en beleidsactoren aan ‘het niet goed te weten’. Sommige hulpverleners zijn hier heel duidelijk in, en laten per definitie los – andere hulpverleners geven aan zich niet te willen opdringen aan de nieuwe begeleiding of niet goed te weten hoe ermee om te gaan. **In de interviews horen we hier bij de beleidsactoren weinig kader rond.** Het lijkt duidelijk te zijn dat dit ‘de aard van de hulpverlener’ is, en dat er geen verplichting kan zijn om buiten de professionele opdracht engagement op te nemen. Maar het zou helpen voor de individuele hulpverlener om hier wel een visie naar voor te schuiven: in hoeverre zien we hulpverleners als steunfiguren voor de jongere en hoe maken we hier als organisatie structureel werk van?

“O: Hoe komt het dat dit niet gebeurt – het systematisch gaan kijken: wie heeft hier een speciale band die we mee kunnen pakken?”

R: Ik denk, dat is een deeltje van wie ik ben, ik vind dat niet lastig, als die gastjes bellen,... Maar voor andere is dat moeilijk, en zelf denk ik dan: misschien ben ik niet professioneel bezig als ik dat wel doe. (...) Ik wil dat wel installeren in de werking, maar ik wil ook respect hebben voor degenen die dit niet willen of kunnen. Het is aan de hulpverlener zelf te bepalen of hij/zij steunfiguur wil zijn voor een jongere als deze hier weggaat.” (Interview beleid)

Dit geldt ook voor hulpverleners van andere organisaties waar de jongere reeds een weg heeft afgelegd. In de steungroep kwamen getuigenissen naar voor van gevallen waar er wel steunfiguren waren, maar waar de nieuwe begeleiding geen toegang geven aan deze mensen, of zeggen ze mee te nemen in de begeleiding, om er vervolgens geen aandacht aan te besteden. **Ook wanneer een jongere aangeeft een hulpverlener mee te willen nemen als steunfiguur, blijft het veelal wat vaag wie dan het initiatief moet nemen en hoever men hier dan in moet gaan.** In de meeste interviews zeggen de organisaties in te gaan op de vragen die komen, en wordt dit ook gezien als een taak van de nieuwe begeleider: bevragen bij de jongere wie er belangrijk is voor hem of haar en hier dan werk van te maken. Echter, verder dan een enkel succesverhaal komt het niet. Geen enkele respondent kon een structurele aanpak naar voor schuiven waar er consequent werk gemaakt wordt van het binnenlaten en installeren van steunfiguren uit het voortraject van de jongere. De redenen hiervoor zijn velerlei: de jongere geeft niemand aan, de professional is niet bereikbaar, het komt er niet van... Hier zou het helpen moest de organisatie duidelijk naar voor schuiven wat er verwacht wordt van de hulpverlening met betrekking tot de continuïteit van de hulpverlening.

“Respondent: Als de jongere daar specifiek achter vraagt, dan proberen we dat wel uit te zoeken. Nu hebben we een jongere die een jaar of twee in (andere instelling) zat, die een heel goeie relatie had met een begeleider. Wij zelf raakten niet aan de contacten, via de consulente is dat dan geprobeerd, die begeleider heeft gezegd “ik zal contact opnemen”, maar eigenlijk merken wij dat dat niet gebeurt.

Onderzoeker: En dan ligt dat stil?

Respondent: Ja” (Interview beleid)

“Onderzoeker: Kan je een concreet voorbeeld geven van een casus waar de opvoeder de vertrouwenspersoon werd van de jongere?

Respondent: Ja... Jos! Sinds kleuter zat Jos in onze voorziening, tot zijn 12 jaar; en voor 90% in dezelfde leefgroep. Hij had een goede band opgebouwd met een opvoeder, D. Jos vroeg bij verlaten van de voorziening of D. zijn vertrouwenspersoon wilde worden. En dat is tot op de dag van vandaag zo. Hij is nu op pensioen, maar komt op regelmatige basis bij Jos.

Onderzoeker: Of is dat iets wat jullie structureel doen – als een jongere van voorziening verhuist?

Respondent: Nee, dat is niet structureel ingebed. Dat is echt een uitzondering. En nu je het zegt... Jos was een jongetje uit ‘de sterkere populatie’. Dit was uitdrukkelijk de vraag van Jos zelf, en de mama zat daar ook achter.” (Interview Beleid)

5.4 Opportuiniteiten: wat werkt wel / of helpt de drempels te verlagen?

Een open deur: alles begint bij **een sterke visie** en een **consequente vertaling in de praktijk**. Ook het oog hebben voor steunfiguren. Zoals reeds vermeld gaven alle respondenten aan ‘zoekende te zijn’ hoe men hier als organisatie sterker kan staan (zie 5.2).

“Ik denk de twee... Ik denk dat het... het is noodzakelijk om er bewuster mee bezig te zijn. Je hebt ‘gefaciliteerd’ gebruikt – dat is in onze organisatie ... binnen het gegeven netwerkgericht werken... nee, we zijn nog niet aan dat stukske toe, maar dat dat dan niet gebeurt, dat heb ik ook niet gezegd. Stoemelings komt dat op onze weg, dat hebben we dan wel. In die zin zou ik zeggen... Misschien moeten we naar een soort van werking die meer die visie draagt he....”
(Interview beleid)

Alhoewel het netwerk centraal staat in menig visieteksten binnen de integrale jeugdhulp, zagen we reeds dat het oog hebben voor steunfiguren niet altijd even consequent gebeurt of dat de drempels te hoog lijken om er echt werk van te maken. Toch kwamen vanuit de interviews ook inzichten over factoren die de kans op succes kunnen beïnvloeden: 1 – de juiste basishouding installeren: ruim kijken, zien, en verbinden; 2 – een open organisatiecultuur; 3 – Methodieken aanreiken als hulpmiddel en 4 – voldoende inzetten op vorming en ondersteuning.

5.4.1 De ‘juiste’ basishouding

Een vertaling van visie naar de praktijk betekent ten eerste werken aan een **basishouding** van de hulpverlener: niet enkel het belang van de context erkennen, maar het versterken ervan ook zien als een kerntaak van de hulpverlener. Een eerste manier om je organisatie sterker te maken, is hier aandacht voor hebben in de sollicitatieprocedure. In sommige organisaties wordt dit gezien als een basishouding voor elke medewerker, voor andere organisaties wordt dit gekoppeld aan een specifieke functie, of wordt dit helemaal nog niet verwacht.

“Ja sowieso. Sowieso polsen wij tijdens sollicitaties wel naar ‘wat is jouw rol als hulpverlener? En naar wie richt jij?’ En dan verwachten wij toch wel dat zij verder kijken dan enkel kind of jongeren.” (Interview beleid)

“Ik denk dat dit vooral bij de begeleidercoach zal staan. Nu we hebben twee functies binnen ons opvoedend persoon we hebben de begeleidercoaches en thuisbegeleiders. De thuisbegeleiders staan meer in voor de praktische taken binnen de leefgroep maar werken ook met cliënten maar de kerntaak op het netwerk versterken zit niet echt bij de thuisbegeleider maar meer bij de begeleidercoach.” (Interview beleid)

“Nee, helemaal niet. We kijken vooral naar medewerkers die veel GGZ expertise hebben. Hierop screenen we ook in de sollicitatie – eerder dan op die bredere attitude (netwerkversterkend werken buiten het professionele aanbod). Tot op heden nog niet, het is eigenlijk geen thema ; ook niet in de vorming van nieuwe medewerkers.” (Interview Beleid)

Deze kerntaak kan ondersteund worden door methodieken (zie later), maar eerst en vooral moet het belang van een netwerk rond de jongere echt **gevoeld en erkend** worden. Zolang dat hulpverleners een enge visie hebben op wie een steunfiguur kan zijn (cfr 4.3.1.), zullen ze de lijntjes niet trekken of het netwerk niet toelaten.

“De begeleider-coaches die moeten eigenlijk overtuigd zijn van het belang van die mensen. En daar zit het probleem.” (Interview beleid)

5.4.2 Open organisatiecultuur

Elke organisatie heeft zijn eigen cultuur. De mate van openheid voor ‘de buitenwereld’ bepaalt in grote mate de connectie met het netwerk. De eerder gesloten organisaties kampen in veel grotere mate met

een gevoel van onmacht (of onwil) om steunfiguren te installeren dan organisaties met een meer open karakter, net omdat ze geen zicht hebben op wie dit allemaal is of kan zijn.

“We doen heel veel samen met de ouders, ouders worden betrokken, veel opgebeld, ouders mogen hier 24/24u bellen met vragen. Een heel open cultuur tussen ouders en onze leefgroep. Je vindt veel opening als je naar hen luistert, en hen toelaat.” (Interview beleid)

Gesloten organisaties lijken het hulpverleningsproces dat met de jongere gelopen wordt, te zien als een traject tussen de jongere en de hulpverlener, waar **inmenging van buitenaf** eerder als **storend** dan als een meerwaarde ervaren wordt. Hierop inzetten betekent in de eerste plaats een verandering van attitude bij de begeleiders, andere manieren van kijken en handelen inzake het binnenlaten van netwerk en steunfiguren van de jongeren. Het letterlijk en figuurlijk openbreken van de organisatie, en hieraan ook aandacht besteden in **sollicitatiegesprekken, functioneringsgesprekken en coaching** kan zorgen dat de drempels die nu als onoverkomelijk gezien worden minder hoog zullen blijken.

“Dit moet ook gedragen worden door een beleid, die moet overtuigd zijn dat dat kan, dat dat de visie is van onze werking, of een deel van de werking, om dat dan te implementeren in de leefgroepen. Dat zou een mooie teamvergadering zijn: we moeten netwerkgericht gaan werken, hoe gaan we dat doen? Daar zou ik wel in elke teamvergadering wel willen bijzijn, ik ben heel nieuwsgierig hoe ze dat zouden aanpakken... Maar dat wordt nu nog niet verwacht vanuit het beleid.” (Interview beleid)

Het netwerk toelaten in de hulpverlening, betekent ook jezelf als hulpverlener en organisatie **kwetsbaar opstellen** en jezelf niet langer zien als **degene die weet wat het beste is**. Het is de rol van de organisatie om hieraan te werken – het mag niet alleen de verantwoordelijkheid van de hulpverlener zelf zijn – ondersteuning van het beleid is hier cruciaal.

“Weet je wat er ook een ding is: de opvoeder in zijn leefgroep... dat is den baas in uwen groep. Dat betekent dat jij het regelt en organiseert, maar ook dat als je mensen binnenlaat, jezelf kwetsbaar opstellen. Een opvoeder moet zijne groep kunnen beheersen, en kan die dat, dan is het een goeie opvoeder. Iemand die binnenkomt en dingen in vraag stelt, dan stel je je kwetsbaar op. Die zou zeggen, wat komt jij hier doen? Ga uit mijn kot. Een open begeleiding durft dit: ze laten de context binnen, kom maar binnen, komt ge pannenkoeken bakken, of een taartje? Het gaat hem niet om dat taartje, maar om het contact. Maar die papa komt daar dan binnen he, en die ziet dan ook hoe het daaraan toegaat... maar stelt zichzelf daardoor kwetsbaar op. Dit zie ik in de rest van de organisatie niet. Daar is nog wat ruimte, ik zal het zo zeggen.” (Interview beleid)

“De visie is duidelijk dat wij zeker een open huis zijn. De praktijk leert dat dat voor begeleiders soms wel moeilijk is om contexten binnen te laten ja om verschillende redenen. Om het wat kort door de bocht te zeggen denk ik dat sommige begeleiders zo iets hebben ze moeten zich niet komen moeien met hoe het in de leefgroep eraan toe gaat.” (Interview beleid)

“Onderzoeker: welke struikelblokken zie je bij het betrekken van steunfiguren?”

Respondent: Eerlijkheidshalve, bij ons als hulpverleners zal dat ook moeilijk gaan: we zeggen het ook wel heel graag hoe het zal verlopen; gevoel dat je het toch beter weet wat er moet gebeuren en hoe... We zullen moeten werken aan het herbepalen van onze eigen positie... Wat de steunfiguren zeggen is relevanter dan wat ik denk van het systeem. En ook: de taal die je moet gebruiken. De hulpverleners zijn soms keihard in taal tegenover cliënten: het over cliënten

praten tegen andere hulpverleners. De oefening hoe zorg je dat je een boodschap brengt zodat je het kan horen.” (Interview beleid)

Een open organisatiecultuur, betekent ook meer kansen voor samenwerkingsverbanden. Het installeren en onderhouden van goede **samenwerkingsverbanden**, en dit over de sector heen, helpt om in te zetten op netwerk. Wanneer een organisatie sterk inzet op openheid naar andere hulpverleningsinstanties toe, wanneer ze andere organisaties toe kunnen laten in het samen nadenken over een sterkere jeugdhulp in het algemeen en op dossierniveau in het bijzonder, maakt dit ook ruimte voor de individuele hulpverleners om de jongere en zijn traject als een samenwerkingsverband te zien, eerder dan een afgesloten lijn tussen de jongere en de hulpverlener/organisatie.

“Ik denk dat dat misschien in de brede instap ook nog wat meer ingeburgerd kan worden, van het belang daarvan, wat zij daar ook in kunnen doen. Want als wij inderdaad ook jongeren aangemeld krijgen, of die instroom bij ons, het is niet dat wij ook merken van ah zij hadden vroeger een begeleiding van bijvoorbeeld een CAW, uhm, zij kunnen dan misschien onmiddellijk mee instappen in de trajecten bij ons. Dat hebben we denk ik nog nooit gehad eigenlijk. Want ja, sommige zijn ook al even gevolg eh. uhm, tegen dat ze bij ons in het verblijf instromen, alle meestal gaat er daar wel al iets aan vooraf en is dat niet plots iets dat uit de lucht komt vallen dat de jongere in een verblijf terecht moet komen.” (Interview beleid)

5.4.3 Methodieken als hulpmiddel

In de meeste bevraagde organisaties wordt er actief werk gemaakt van het implementeren van **tools** om netwerk in kaart te brengen als eerste stap om hier aandacht aan te besteden. Echter, deze methodieken ‘werken’ enkel wanneer hulpverleners het nut ervan inzien en tijd nemen om hiermee aan de slag te gaan, en waar nodig, ook coaching. Tools als het opmaken van een ecogram, sociogram, netwerkkaart, levenslijn,...vinden hun ingang in begeleidingen – maar blijven nog te veel een **‘document in het dossier’**.

“Dat is net vanuit dat gegeven dat we ook wel daar nu wat extra aandacht in willen steken rond het beleid van ja eigenlijk is dat wel.. we weten allemaal dat het waardevol en zinvol is en een meerwaarde kan betekenen, maar we botsen op zoveel zaken waardoor dat dat nu precies ja, het wordt gedaan en het wordt wel eens opgegooid, uhm, maar ik denk dat we inderdaad in begeleiding soms nog iets meer kunnen zoeken, dus vandaar dat we dat ook wel belangrijk vinden om daar nu concreet nog eens mee aan de slag te gaan en te zoeken van wat kunnen we nog extra doen, dat dat nog wat minder gewoon in de kast ligt te wachten op het volgende handelingsplan.” (Interview beleid)

Het installeren van methodieken of tools in het handelingsplan, in besprekingen zoals ‘mijn plan’, in intakes... gebeuren in de hoop dat er meer aandacht naar gaat. Het kan een eerste nuttige stap zijn om het thema op de hulpverleningsagenda te zetten – maar er moet meer gebeuren dan dat wil men het ook echt laten werken. Voldoende vorming, aandacht naar succesverhalen en ondersteuning zijn hier op z’n plaats (zie verder bij 5.4.4.).

“We gaan heel expliciet in ieder verslag komt er een luik waarin dat er (stopt). Maken we iedere begeleider en iedere begeleiding bewuster van nu is het moment om ook daar stil te staan. Bij elke zorg dat we olijsten, lijsten we ook de kracht op gelinkt aan die zorg. De kracht kan zowel een innerlijke als een netwerkfiguur zijn. Ook daar gaan we onmiddellijk linken leggen met die netwerkanalyse van, wie zou jou hier kunnen in helpen? Wat is dan een gewenste situatie? Ook bij doelen zetten we echt, wat is het doel? Wat zijn de acties? En wie gaat jou daarbij helpen?”

Gewoon door het sjabloon op te maken, zorgen we dat er meer aandacht naar toe gaat. En hopen we dat dit dan wel werkt... zo blijven we zoeken.” (Interview beleid)

Bovenstaande quote onderschrijft eigenlijk de wetenschap dat deze tools relatief van aard zijn: het zijn geen heilige gralen, geen stappenplannen naar succes, het zijn slechts kapstokken om rond het thema te werken, hulpmiddeltjes.

“Ik ben voor methodieken: levenlijn, ecogram,... om de context in beeld te krijgen. Maar ik probeer begeleiders altijd mee te pakken in een verhaal van: doe dit alstublieft niet op een geforceerde manier. Doe dit naturel. Luister naar een verhaal – bv de mama die babbelt over een tante ‘moest mijn tante hier nog geweest zijn, ik zou het aan mijn tante kunnen vragen’- Dat is voor mij een reden om te zeggen van ‘wacht ne keer efkes, uw tante, hoe zit dat juist in mekaar?’ en dan begint die mevrouw te vertellen,... En ik teken dat. Ik ga nooit zeggen: ik ga eens een genogram tekenen. Dat is mijne stijl niet. Maar ik luister naar het verhaal, er komt vanalles op me af, en ik luister zeer aandachtig, dan ben ik ervan overtuigd dat je iets kan construeren waarvan de mensen denken van: ja, zo had ik het nog niet bekeken, ik ga eens naar mijn tante bellen, ... dat is mijn overtuiging.” (Interview Beleid)

In een ander interview werd de **veelheid van methodieken** en ‘het vergeten’ ervan aangehaald: deelname aan het onderzoek zorgde voor een hernieuwde aandacht voor het thema. Door terug actiever op zoek te gaan naar een steunfiguur voor 1 bepaalde jongere, kwamen er ook heel wat methodieken terug naar boven om met het netwerk aan de slag te gaan. Het team besepte hierdoor dat ze eigenlijk wel veel tools in huis hadden, maar dat deze kennis door de jaren heen wat verwaterd was. Tijd en ruimte werd ook hier als grote boosdoener gezien.

“Wij proberen daar echt wel bij stil te staan... maar ik denk dat dit nog meer kan. Al die tools en methodieken... we vergaten om dit opnieuw op te nemen. Goeie bewustwording om er terug op in te zetten. Nu gaven we te snel op, en door er weer eens een methodiekje terug bij te nemen, boek je soms weer wat vooruitgang” (Interview Beleid)

Een voorziening voor jongeren met een beperking gaf wel aan dat ze – sinds de opvoeders ook contextbegeleidingen moesten doen – ze de relevantie van de netwerkkaart inzagen en het daardoor niet langer zagen als ‘extra tijdsinvestering’, maar wel als helpend om aan de slag te gaan met de jongere en de context. Hierdoor kon er ook effectief werk gemaakt worden van coaching om de hulpverleners te versterken in het aan de slag gaan met netwerk en steunfiguren.

“Ik denk dat dat aan het groeien is. Twee jaar geleden hebben we een poging gedaan om de netwerkkaart in te brengen, maar toen was dit ‘weer iets dat erbij komt, nog iets dat erbij komt’. En nu zie ik echt wel dat daar opening naar komt. Zeg ik nu twee jaar... begeleiders staan nauwer in contact met de context. Nu doen begeleiders ook de context – waardoor er meer kennis en begrip komt bij de begeleider. Vroeger was dat allemaal gesplitst. Je had de sociale dienst, je had de begeleider, je had de leefgroep. Elk had zijn stukje. En daarom kwam die netwerkkaart helemaal niet van de grond: de opvoeders zagen het nut er niet van in.” (Interview beleid)

5.4.4 Voldoende beleidsaandacht, vorming en ondersteuning

Waar de ene organisatie reeds heel wat vorming en ondersteuning in huis heeft gehaald om sterker in te zetten op het netwerk rond de jongere; is de andere organisatie hier nog zeer onwetend in – of zoekend.

“Vorming? is er eigenlijk vorming rond dit thema beschikbaar?” (Interview Beleid)

De diensten die meest vernoemd werden in de interviews, waren **vzw LUS** en **Eigen Kracht Centrale**. Vooral de **casusspecifieke activiteiten** zorgen voor een succeservaring bij de hulpverleners. Organisaties die hierop inzetten, merken dat hulpverleners stilaan de kansen ervan inzien, en open beginnen staan om het zelf eens te proberen. Een organisatie benoemt het als een olievlek: door kleine successen te boeken en te tonen, hopen we de gehele cultuur stilaan te veranderen.

“Respondent: Ja, als dat nu. Soms gebeuren er zo van die light versies dat we zelf organiseren. Maar dat kan ik het niet eigenkracht conferentie noemen.

Onderzoeker: Neen. Maar die methodiek begint eigenlijk wel in de vingers te zitten?

Respondent: Ja, ja. Ja en zoals ik zei vorig jaar die week rond krachtgericht werken proberen we dan wel initiatieven te doen. Dat was eigenlijk een volledige week waar we dan rond netwerk en netwerk versterkend werken stond daar centraal. Dus dan proberen daar zo'n aantal initiatieven rond te doen om een evenwicht te houden. Dat waren dan die sprekers van VZW Lus. Er zijn al verschillende eigen kracht conferenties doorgegaan in *naam voorziening*. VZW Lus is al in verschillende begeleidingen betrokken. Dus dat leeft wel. En ik denk dat vooral zorgcoördinatoren een belangrijke input daarin hebben. Omdat zij ook wel wat mee in zoeken en mee in begeleiden en coachen. Maar om te zeggen dat wij dat allemaal zo opgeleid en sterk zijn in netwerk beraden en weet ik veel wat, dat is niet zo. (...) maar een positieve ervaring, maakt sowieso dat het verdere kansen krijgt ja. En ik merk dat de zorgcoördinatoren, de ene iets meer dan de andere, maar dat daar zo echt in geraakt en dat dat elkaar inspireert.”
(Interview beleid)

Vorming **vrijblijvend** aanbieden, blijkt niet te helpen wanneer hulpverleners de nood niet voelen om te veranderen, te evolueren naar een meer open en actief-zoekende hulpverlening. Zo vertelt de pedagogisch directeur van de voorziening dat er een vorming uitgewerkt is rond dit thema, maar blijkt deze vorming nooit gevraagd te worden in de leefgroepen zelf.

“Onze netwerkcoach heeft een vorming uitgewerkt rond netwerkversterkend werken dat was eigenlijk naar aanleiding van een specifieke vraag van de werking van de volwassenen nu ik weet niet of dat vanuit de werking met de minderjarige ook al veel gebruikt is dat is een vorming die kan aangevraagd worden op teamniveau of ja dat zit in ons vormingsaanbod zeg. Maar ik weet niet hoe actief of hoeveel keer dat al aangevraagd is ik heb daar geen zicht op.”
(Interview beleid)

“Ik heb één vorming uitgewerkt, Ja, maar ze vragen het niet. Dat is het net. P. heeft het mij ooit eens gevraagd en dan kregen ze van mij huiswerk en dan zit ik nog wat achter hen aan... maar dan hoor je daar niets meer van.” (Interview beleid)

Ondanks vormingen en het toepassen van methodieken, blijkt het installeren van steunfiguren rond de jongere geen evidente zaak, en blijkt niet elke hulpverlener het even goed ‘in zijn vingers’ te hebben. Hier speelt de coördinator een belangrijke rol: de hulpverlener moet van veel markten thuis zijn, en het is aan de coördinator te zien waar de hulpverlener **extra ondersteuning** kan gebruiken. Dit kan gaan van samen zoeken naar mogelijke ingangspoorten, tot tools aanreiken hoe de hulpverlener het thema meer in gesprekken kan introduceren zonder hier ook altijd aan te moeten werken. Echter, ook hier wordt tijd en ruimte als de grote spelbreker benoemd.

“Onderzoeker: en wordt in de supervisies standaard ruimte gemaakt voor dat netwerk te bespreken en steunfiguren zoeken?”

Respondent: in principe, ja, zou dat moeten, maar het is soms in bepaalde dossiers als er zodanig veel andere problemen of moeilijkheden zijn, dan heb je daar ook niet altijd de ruimte voor. Ik denk dat we daar wel nog verder kunnen op inzetten. Maar ik denk dat daarin ook belangrijk is dat wij als beleid nog een heel duidelijk kader moeten scheppen. Eigenlijk, of een kader maken van wat er realistisch om ook te verwachten van begeleiders. Want dat is wat er bijkomt en je gaat daar ook heel veel tijd in moeten steken om daar echt, om dat vast te nemen en vast te houden. Allee, ik denk dat er al heel veel verwacht wordt van begeleiders en uhm en van contextbegeleiders, dat we misschien ook wel goed moeten weten of goed moeten uitzetten van wat is nu eigenlijk de concrete verwachting, in welke dossiers gaan we daar echt op inzetten en dan ja gaan we moeten denk ik keuzes maken. Allee want als we van contextbegeleiders bijvoorbeeld van allemaal moeten verwachten van in elke contextbegeleiding dat je doet moet je gaan voor die netwerkversterking en steunfiguren zoeken, ik denk dat we dan mensen gaan overbevragen.” (Interview beleid)

6 Slotbeschouwing

Steunfiguren in de jeugdhulp kunnen verschillende vormen van ondersteuning bieden aan jongeren: praktische ondersteuning, informatie en advies, etc. Maar vanuit het perspectief van de jongeren gaat het vooral om personen die ze vertrouwen en die er zijn om met hen te praten en advies te geven wanneer hij/zij daar nood aan heeft. Vertrouwen, emotionele ondersteuning en advies zijn centrale begrippen in het denken over 'steunfiguren' bij jongeren. Dit impliceert dat steunfiguren zowel kunnen gevonden worden in het persoonlijke als professionele netwerk en dus los staat van de rol die iemand vervult. In de praktijk zien we dat jongeren vaak meerdere steunfiguren hebben. Afhankelijk van de noden of thema's waarover het gaat, gaan ze de antwoorden bij verschillende mensen zoeken.

We stellen vast dat hulpverleners vanuit de eigen waarden en normen ook ideeën hebben over wie 'steunfiguren' precies zijn en hoe hieromtrent kan gewerkt worden. Zo roept 'steun' bij velen langdurigheid of continuïteit op, een engagement van bij voorkeur een volwassene t.o.v. de jongere dat blijft bestaan ook na het stoppen van de hulpverlening. Het beleid vertrekt dicht bij de jongere om steunfiguur te definiëren, maar vervalt snel in het invullen van 'wat een steunfiguur allemaal moet doen en zijn' net zoals de hulpverleners. Deze opvattingen zijn niet altijd in lijn met de visie van de jongere op zijn of haar netwerk en kunnen het hulpverleningsproces op die manier blokkeren.

In dit onderzoek komt duidelijk het belang naar voren om als hulpverlener te leren het eigen waardenkader los te laten. Werken rond steunfiguren start bij het luisteren naar de jongere: wie ziet hij/zij als netwerk? Wie is voor hem of haar echt belangrijk? Wat is steun voor de jongere en waar ervaart hij of zij eventueel een gemis? Op basis van wat de jongere zelf aangeeft, kan samen aan de slag gegaan worden. Dit vereist bij sommige hulpverleners een soort van mentaliteitswijziging. De hulpverlener versterken in deze opdracht, begint bij het uittekenen van een sterke organisatievisie en nadenken hoe deze visie vertaald kan worden naar constructieve praktijken. Ruimte laten voor het netwerk van de jongere, betekent niet alleen dit in een visietekst gieten, maar betekent ook dat je als organisatie moet werken aan een open organisatiecultuur waar samenwerken centraal staat: het netwerk van de jongere als evenwaardige partner behandelen en letterlijk binnenlaten en aanhalen.

Wat betreft mogelijke hulpverleningsinterventies, gaven de bevroegde jongeren aan een voorkeur te hebben voor het verstevigen van reeds aanwezige relaties in plaats van het netwerk te gaan uitbreiden. Vaak zijn er reeds personen in het netwerk van de jongere aanwezig die beschouwd worden als 'steunfiguur' of personen waar de jongere vertrouwen in heeft maar de vraag tot ondersteuning (nog) niet durft te stellen. De bevroegde jongeren zien in het verduurzamen of verstevigen van het reeds aanwezige netwerk een rol weggelegd voor de hulpverlening. Voorbeelden hiervan zijn bemiddelen bij ruzies of verbinding leggen door op een informele manier te vragen naar belangrijke personen in het netwerk van de jongere. In dit werken rond steunfiguren is het overigens van cruciaal belang het tempo van de jongere te respecteren. Jongeren stellen zelf te moeten kunnen beslissen wat er rond hun netwerk gebeurt én wanneer dit gebeurt. Als hulpverlener zelf zaken gaan opleggen of versnellen, kan een omgekeerd effect hebben.

Hoewel bovenstaande inzichten evident kunnen lijken, ligt het bieden van de nodige hulpverlening in het werken rond 'steunfiguren' niet altijd voor de hand. Hulpverleners benoemen, naast de eigen visie op 'steunfiguren', nog enkele andere drempels die het proces bemoeilijken. Zo verdwijnt het topic al snel op de achtergrond in de hectiek van de dag, is het soms zoeken naar omgangsvormen of tools om het thema 'steunfiguren' op een begrijpelijke en/of niet-confronterende manier ingang te doen

vinden, etc. Alhoewel het oog hebben voor steunfiguren en het toelaten en installeren ervan voornamelijk een proces is dat de hulpverlener loopt met zijn jongere, kan het beleid hier faciliterend werken. Om hulpverleners hier sterker in te maken, worden er vormingen en methodieken geïnstalleerd. Kleine succeservaringen werken motiverend om er verder op in te zetten. Maar opnieuw geldt hier dat deze vormingen en methodieken maar werken wanneer het belang ervan voldoende doorleefd is.

Een laatste belangrijk aspect betreft het afronden van aanwezige hulpverlening. Als hulpverlener tracht men steeds te werken aan vertrouwen in de relatie met de jongere als basis voor een goede hulpverlening. Werken aan steunfiguren is in die zin een paradoxale bezigheid gezien de hulpverlener door vertrouwen te creëren zichzelf soms installeert als een steunfiguur. En wat doe je dan als hulpverlener als je een steunfiguur bent voor de jongere? De begeleiding afronden kan hard binnenkomen bij de jongere en kan hem of haar achterlaten met onbeantwoorde noden. Wanneer afronding onvermijdelijk is, moet nagedacht worden hoe dit zo zacht mogelijk kan gebeuren. Jongeren schuiven een geleidelijke afbouw van begeleiding hierbij naar voren. Echter, kan dit topic ook aangegrepen worden als grotere denkoefening op organisatie- of beleidsniveau omtrent wat er nodig is zodat hulpverleners toch kunnen blijven doen wat nodig is en zolang het nodig is. Door hulpverleners bijvoorbeeld de ruimte te geven aan 'waakvlam'-begeleiding te doen kunnen ze er blijven zijn wanneer de jongere het nodig heeft en worden onnodige breuken vermeden. Ook het structureel inbouwen van screening van wie meegenomen kan en moet worden bij de start van een begeleiding helpt. Op dit moment is het nog vaak een 'ad hoc' gebeuren, of wordt er enkel werk van gemaakt als de jongere zelf aangeeft dat iemand belangrijk is. Zo vallen er veel jongeren uit de boot en blijven er veel kansen onbenut. Het samenwerken met andere (hulpverlenings-)actoren rond de jongere, uit het verleden, het heden en de toekomst kan veel structureler gebeuren dan op heden het geval is in veel organisaties.

Werken rond steunfiguren zal voor de hulpverlener een uitdaging blijven. Er zijn geen kant en klare oplossingen voorhanden. Door het uitdragen van een duidelijke visie en het voeren van een daarbij aansluitend aanwervingsbeleid, maar ook door samen te bouwen aan een open organisatiecultuur en coaching en tools te voorzien waar nodig, worden de drempels verlaagd. Wanneer het geloof in 'recht op netwerk' groter is dan de inherente drempels om dit te realiseren, zijn we al een heel eind op weg.

7 Samenvattende tips in het werken rond steunfiguren

De inzichten uit de hierboven toegelichte dialoog met jongeren, hulpverleners en beleidsfiguren vertalen zich in een aantal concrete tips in het werken rond steunfiguren voor jongeren. Al blijft het op papier gemakkelijker dan in de realiteit...

TIP 1: Zoek het niet te ver en maak het niet te groot

Het concept 'steunfiguur' overstijgt alle andere begrippen met betrekking tot het netwerk. Het is degene die je vertrouwt en die er kan zijn wanneer je het nodig hebt, los van de rol die hij vervult. Niet meer, niet minder. Het kan gaan over verschillende mensen, afhankelijk van het thema en de levensfase van de jongere. Geef in het hulpverleningstraject de ruimte aan de mensen waar de jongere zich goed bij voelt. We willen vaak 'op zoek gaan naar dé steunfiguur', maar realiseer je dat steunfiguren niet 'gezocht moeten worden', ze ZIJN er al.

TIP 2: Ga in gesprek en zet je voelsprietten op

Vertrek van wat steun is voor de jongere, en durf erover in gesprek gaan. Maak er geen beladen thema van, maar hou het thema in je hoofd en breng het op een informele manier telkens mee in gesprek. Aandacht voor steunfiguren/netwerk is een basishouding, wees alert voor wie belangrijk is voor de jongere, wie rond de jongere stond, staat en zal staan.

Zorg als organisatie dat hulpverleners gescreend en versterkt worden hierin: neem het mee in het aanwervings-, coaching- en vormingsbeleid. Maak hulpverleners sterk in het 'openstaan voor': Methodieken kunnen hier een ondersteuning vormen, maar alertheid gaat vooral over kijken, zien en verbinding maken. Jongeren hebben soms moeite met het vragen van steun, maar die schroom horen we evengoed bij de hulpverleners: "kan ik dat engagement wel verwachten van iemand?" Als je een betekenisvolle relatie ziet, durf het ook te (be)vragen. Steun hoeft geen grootse engagementen in te houden, 'present zijn', daar begint het mee. Met de idee: 'Ik wil die persoon daar niet mee belasten' kom je niet zo ver... Ondersteun de jongere wanneer die de verbindingen niet zelf durft te maken.

TIP 3: Zet je deuren open

Om verbinding te maken met het netwerk rond de jongere is het nodig om er ook letterlijk voor open te staan: laat netwerk toe in de organisatie, in het hulpverleningstraject. Stuur ze niet weg wanneer je met de jongere werkt, maar geef ze het gevoel dat ze welkom zijn en dat ze belangrijk zijn. Maak als organisatie werk van een vertaling van deze visie in een praktijk waar je als organisatie en hulpverlener de verantwoordelijkheid opneemt om het recht van de jongere om omringd te worden te realiseren.

Steunfiguren zijn niet verbonden aan een specifieke rol. Hulpverleners uit het heden en verleden kunnen gepercipieerd worden als steunfiguur. Maar ook vrijwilligers, burens en buddies... Zorg voor relationele continuïteit, zowel bij aanvang –hou het werk van je voorgangers warm- als bij afronding – durf te vragen, te claimen en toe te laten.

TIP 4: Durf te vragen, te claimen, toe te laten

‘Mag ik dat wel vanuit mijn rol als begeleider/professional?’ - durf nabijheid aan te bieden wanneer het hulpverleningstraject ten einde loopt en je merkt dat je een bijzondere band hebt ontwikkeld met de jongere. Durf aanklappend te werken wanneer een jongere dit nodig heeft.

Zorg als organisatie dat dit kan en mag. Ondersteun de hulpverlener in die dubbele positie, maak het bespreekbaar.

TIP 5: Zorg voor tijd en ruimte

Werken rond steunfiguren, daar gaat tijd over. Je kan hier niets forceren, het tempo van de jongere en zijn netwerk volgen is cruciaal. Tijd echter, vervalt veelal in vergetelheid. Respecteer het tempo, maar hou het warm in je hoofd en in gesprek, vergeet het niet en laat het niet los. Denk als organisatie na hoe er tijd en ruimte gemaakt kan worden – hoe dit in de kernopdracht van de hulpverleners vervat moet zitten. Naast de basishouding moet de hulpverlener namelijk ook de tijd en ruimte kunnen nemen om in te zetten op het aanhalen, betrekken en/of versterken van het netwerk van de jongere.

TIP 6: Doe inspiratie op

Haal expertise binnen: Lus vzw, EKC, DOP... kleine succeservaringen zullen hulpverleners motiveren het niet te zien als ‘werdruk er nog bovenop’, maar als een meerwaarde.

Sta open om te leren van mekaar: organisaties evolueren in verschillende tempo’s maar botsen allen tegen dezelfde drempels

Methodieken kunnen helpen om ingang te vinden, pas methodieken aan op maat van de jongere! Methodieken zijn tools, geen dogmatische stappenplannen op weg naar succes.

Zorg als organisatie voor voldoende kapstokken en biedt extra ondersteuning waar hulpverleners botsen.

TEN SLOTTE:

Doe bovenstaande altijd vanuit een **Participatieve basishouding**: Jij wordt betrokken in het leven van de jongere en zijn netwerk, niet andersom: de regie ligt daar!

8 Bibliografie

- Belga (2016). "Alle jongeren moeten begeleiding krijgen na jeugdhulp". Geraadpleegd op 14/01/2020, op https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2016/09/13/_alle_jongeren_moetenbegeleidingkrijgenna jeugdhulp-1-2766597/
- Bowers, E.P., Johnson, S.K., Buckingham, M.H., Gasca, S., Warren, D.J.A, Lerner, J.V., & Lerner, R.M. (2014). Important non-parental adults and positive youth development across mid- to late adolescence: the moderating effect of parenting profiles. *J Youth Adolescence*, 43, pp. 897-918. doi: 10.1007/s10964-014-0095-x
- Raviv, A., Sills, R., Raviv, A., & Wilansky, P. (2000). Adolescents' help-seeking behaviour: The difference between self- and other-referral. *Journal of Adolescence*, 23(6), 721–740. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0355>
- Schwartz, E. O. S., Rhodes, J. E., Spencer, R., & Grossman, J. B. (2013). Youth initiated mentoring: Investigating a new approach to working with vulnerable adolescents, *American Journal of Community Psychology*, 52, pp. 155–69. doi 10.1007/s10464-013-9585-3
- Spencer, R., Tugenberg, T., Ocean, M., Schwartz, S. E. O., & Rhodes, J. E. (2016). Somebody who was on my side": A qualitative examination of Youth Initiated Mentoring', *Youth & Society*, 48(3), pp. 402–24.
- Van Dam, L. (2018). *Who and what works in natural mentoring? A relational approach to improve the effectiveness of youth care*. [Academisch proefschrift] Amsterdam: universiteit van Amsterdam.
- Van Dam, L., & Verhulst, S. (2016). *De JIM-aanpak. Het alternatief voor uithuisplaatsing van jongeren*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Van Dam, L., Heijmans, L., & Stams, G.J. (2019). *Natuurlijk mentorschap in de jeugdhulp. Duurzame oplossing voor een complex probleem?* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, forensische orthopedagogiek.
- Vandeurzen, J. (2014). *Beleidsnota 2014-2019 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*. [beleidsnota] Vlaamse Regering.
- Vlaamse overheid (2012). *Integrale jeugdhulp. De krachtlijnen van het nieuwe decreet*. Departement welzijn, volksgezondheid en gezin.
- Walsch, T. & Slettebo, T. (2017). Editorial: Child Welfare in the Twenty-First Century: Retaining Core Values and Sustaining Innovation in Theory and Practice. *British Journal of Social Work*, 47, pp. 1597-1605. doi: 10.1093/bjsw/bcx122